

Elvira Zamfirescu-Țalianu

Cusături românești din izvoade străbune

Elvira Zamfirescu-Talianu

Cusături românești din izvoade străbune

EDITURA TEHNICĂ
BUCUREȘTI 1980

Lucrarea prezintă o mare diversitate de modele de cusături populare româneşti pentru ii, ştergare şi alte produse textile. Sînt prezentate modele de ştergare pentru ornament, obrăzare, prosoape ur-nare, perne, perdele cu broderie românească, diverse modele de broderie pentru rufăria de pat şi alte obiecte textile. Toate modelele prezentate sînt redate în mărime naturală pe planşe color. Planşele, reprezentative zonal şi etnocultural, îmbrăţişează o mare parte din zonele etnografice ale ţării, conferă o valorificare creatoare întemeiată pe surse autentice populare de inspiraţie. Ele sînt redate într-o stilistică geometrică uşor de reprodus de cei interesaţi precum şi în nuanţe şi combinaţii cromatice noi, moderne. Lucrarea se adresează femeilor de la oraşe şi sate.

Redactor: ing. Constanţa Tecău
Tehnoredactor: Elena Geru
Coperta: Elvira Zamfirescu-Talianu

Bun de tipar: 17.12.1979. Coli de tipar: 5.
Planşe: 90. C.Z. 391.4

Întreprinderea poligrafică Sibiu
Şos. Alba Iulia, Nr. 40

— Din străbuni pe poarta vremii,
A intrat frumosu-n case!
Și-i poruncă strămoșească
Să păstrăm peste milenii,
Arta noastră românească.

Tu, femeie, ia și coase
Riurii și vechi izvoade
cu arnici,
Ca în lume să se știe
Ce comori de artă-n inimi
Păstrăm noi de la bunici! —

Cuvînt înainte

Arta populară textilă, în procesul ei de înnoire, oglindește o permanentă îmbogățire a elementelor compoziționale, datorită iscusinței cu care se folosește paleta culorilor vii sau sobre, așezate în diverse nuanțe ce se impun prin noblețea optimismului și a strălucirii lor, pe fondul alb al țesăturilor. Ele constituie o străveche zestre a cărei frumusețe și valoare artistică se exprimă atît prin elementele, motivele și compozițiile ornamentale, cît și prin acuratețea execuției, aplicarea unei tehnologii noi. Izvorul artei populare deosebit de variat și original, își dovedește începutul în măiestria și spiritul creator al artizanilor și meșteșugarilor, creatori de artă populară, care năzuind spre mai bine dau naștere unui stil specific popular.

Culegînd timp îndelungat și realizînd cu migală și după criterii științifice elemente, motive și compoziții ornamentale din arta textilă românească, concretizate îndeosebi în punct de cruciuliță (musca) și încorporate în această lucrare, am năzuit să stimulez capacitatea creatoare a celor ce își pun întreaga pasiune, în realizarea unui conținut nou al artei populare.

În fața variatelor și valoroaselor piese de artă textilă din muzeele românești, din diferite zone etnografice, de la frînturi de broderie pînă la ștergare și costume centenare, m-am oprit asupra piesei din costumul popular, care este și cea mai bogat brodată și anume ia — sau cămașa femeiască, care completează portul de la gît pînă la brîu și uneori pînă la lungimea catrinței, fotei, opregului etc. cu caracter utilitar unitar pentru toate regiunile și zonele țării.

De asemenea, am pus în lumină numeroase modele de ștergare și perne de podoabă, seturi, milieuri și peretare.

La baza acestei lucrări, se află un impuls de ordin etic — moral, care mă obligă să transmit generațiilor viitoare, tot ceea ce mi-a dăruit munca, societatea, patria și străbunii laolaltă.

Vom fi contemporani atîta vreme cît vom năzui să fim creatori pe măsura timpului. Meșterul popular actual trebuie să făurească noi forme și expresii, ridicînd valoarea artistică și puterea de modelare a noului profil uman propriu societății noastre socialiste.

E. Z. — T.

Cuprins

Portul popular

Un element de frunte al manifestărilor noastre etnoartistice este și portul național. Bogăția și frumusețea lui conturează firea oamenilor și zestrea însușirilor artistice. Pe lîngă faptul că el reprezintă unul din indicii săi etnici, este în același timp un element important al culturii materiale și spirituale. Strîns legat de viața socială, el apare ca un fenomen în continuă transformare. Pornind de la cele mai simple forme, el s-a perfecționat și îmbogățit, răspunzînd la funcția sa de ordin practic dar însușindu-și în aceeași măsură și minunate atribute estetice, moștenite și îmbogățite. Costumele noastre populare se aseamănă cu reprezentările de pe metopele monumentului de la Adamclisi și ale Columnei lui Traian.

Cronicarul ardelean Vrancius care descrie Moldova în timpul lui Petru Rareș, subliniază cît de mult ține țăranul moldovean la portul popular: „Moldovenii țin la straiele lor și se pedepsește cu moartea acela care ar împrumuta îmbrăcăminte sau alte obiceiuri de la turci". Corespunzînd trebuințelor vieții de la sate, împodobit cu flori și motive în culori plăcute, portul devine un mijloc de identificare a unui popor, odată cu limba și obiceiurile sale.

În decursul istoriei, portul popular românesc îmbracă diferite variante, bine definite pe zone etnografice mai restrînse.

Varietatea lui se înscrie totuși în cadrul unei puternice unități de fond, care este menținută de structura unitară a costumului românesc și este prezentă în toate aspectele esențiale.

Croiala fără răscroituri a obiectelor de îmbrăcăminte — are ca lege de bază tăietura în foi drepte. De asemenea, unitară și cu aspect esențial, rămîne dispoziția ornamentării, ce stabilește un echilibru perfect în dozarea motivelor decorative. Ornamentul este condiționat de forma și volumul obiectului, de materia primă și de tehnica de executare. Motivele ornamentale se succed ritmic în linie dreaptă, în rîuri (rînduri) — pe suprafețele propuse.

Păstrînd caracterele esențiale, portul popular se diferențiază în funcție de rostul său:

— prilejul cînd se poartă,
— specificul muncii,
— anotimp,
— condiții geografice,
— sex și vîrstă.

De exemplu, costumele purtate la nunți, hore, petreceri, sînt mai bogat ornamentate și confecționate din țesături mai scumpe, pe cînd cele folosite la muncă sînt simple și confecționate din materiale mai durabile.

Condițiile geografice impun de asemenea o completare a obiectelor de îmbrăcăminte prin piese adecvate climei și mediului geografic: bunde, cheptare, cojoace, sarice, zeche, sumane etc.

Portul femeilor este mai bogat și mai colorat. Între portul bărbaților și cel al femeilor, există o anumită unitate nu numai prin unele piese comune, ci și prin ornamentele sale.

O altă latură importantă a artei românești, o conferă țesăturile lucrate în gospodăria proprie, astăzi realizate cu succes în industrie, cît și în cooperativele de producție artistică artizanală.

Cu timpul, prin influența anumitor metode noi de realizare a țesăturilor și pînzeturilor se obțin prin combinarea firelor și a materiei prime — produse mai variate și cu aspect textil superior — dînd posibilitatea practică ca țesăturile să se împartă după funcționalitate:

— țesături de uz casnic sau personal: ștergare, obrăzare, fețe de masă etc.;
— țesături cu rol de podoabă: cuverturi de pat, perne de podoabă, ștergare pentru nunți, perdele etc.

Sate întregi își mai păstrează specificul în zestrea interioară a odăilor, în ornamente alese sau brodate, în cromatica lor, întreținînd astfel fondul principal valoric.

Așadar, arta broderiei se bucură de cea mai largă utilizare în decorul pieselor de port și al celor pentru împodobirea locuințelor. Prin decorul ornamental și cromatic se subliniază specificul etnocultural și etnoartistic zonal. Bogăția modelelor, nivelul înalt de realizare, ilustrează inventivitatea creatorului și tendința către înnoire.

Contextura țesăturilor ornate cu broderie românească

O trăsătură esențială a materialelor textile, care pot fi ornamentate cu broderii și cusături românești pe fire numărate, este contextura regulată și atît de deasă, încît între două fire să poată intra și cel brodat. Ele pot fi realizate din fire de lînă, bumbac, in, borangic sau cînepă — toate foarte omogen și bine răsucite. Firul de lînă, destinat confecționării cămășilor de nuntă, era tras prin gaura unei mărgele, pentru a-i asigura omogenitatea, ceea ce caracteriza migala și iscusința torsului manual (zona Iași).

Pentru obținerea fondului alb al pînzei, tenta bej sau gri a inului sau a cînepii era eliminată prin procedee pe cît de simple, pe atît de iscusite, înălbindu-se (ghilindu-se) la soare prin expuneri repetate asociate cu umezire. Înălbirea borangicului se realiza prin fierbere. Cele mai vechi broderii, au fost executate pe pînză de fir de cînepă, bumbac și lînă, ornate cu fir de lînă și — arnici — iar mai tîrziu cu mătase.

Iile și cămășile bărbătești precum și obiectele textile destinate decorării interioare a locuințelor, sînt realizate din următoarele materiale textile, orînduite după prilejul cînd se poartă și scopul utilitar: pînza de bumbac, țesături din borangic, țesătura fină de lînă; pînza de in și din cînepă etc.

Țesătura — produs al industriei

În afara sortimentelor textile amintite, industria textilă a mai realizat și alte pînzeturi care au dobîndit însușirile materialelor textile propice broderiilor și cusăturilor românești: „contextura regulată și durabilitatea"

Printre acestea, cele mai adecvate și solicitate conform nivelului tehnic de pregătire în execuția broderiilor românești sînt:

— *Pînza de in cu firul plin (matador)*. Este o țesătură mai puțin deasă, deosebit de durabilă, aspectuoasă și realizată în culori deschise ca: bej, alb, gri, grej și albastru. Se lucrează ușor și pune în valoare motivele ornamentale ale broderiilor, pe tonuri de roșu pînă la vișiniu închis, negru, albastru, galben portocaliu etc. Se folosește la fețe de masă, milieuri, seturi pentru sufragerie, draperii, perne de podoabă etc.

— *Etamina*. Datorită genului de contextură, cu distanțe între firele groase, formate la rîndul lor dintr-un grup de două fire subțiri, se pot realiza pe această pînză broderii în cruce (muscă) cu multă ușurință. Este recomandată persoanelor amatoare care și-au însușit un minimum de îndemînare tehnică. Etamina este realizată într-o suită de trei sortimente:

a — Etamina de culoare bej, cu o contextură rară și pătrățelele deosebit de vizibile.

b — Etamina de culoare albă, cu o contextură mai deasă.

c — Etamina de culoarea ceaiului, cu o contextură fină și pătrățele mici.

Fiecare pătrățel este format dintr-un grup de două fire mai subțiri și reprezintă dimensiunea unei cruciulițe.

Furnituri necesare broderiilor și cusăturilor românești

Prin furnituri înțelegem gama tuturor firelor și accesoriilor de ornament care realizează broderiile și cusăturile românești. Ele sînt: firul de lînă (melană), arniciul, firul de bumbac răsucit și mai plin, firul de mătase, firul de beteală, firul de aur și argint, iar la împodobiri fluturii aurii și argintii și mărgelele colorate. Această gamă a firelor pentru brodat, se îmbogățește treptat cu un fir de bumbac mai subțire decît arniciul și de diferite grosimi — numit bumbăcel — apoi ibrișinul și mulineul realizat tot din bumbac, cu firul foarte subțire, grupat în spirale și depănat în jurubițe — într-o largă paletă de culori și nuanțe, realizate pe cale industrială.

Iscusința tehnicii broderiei constă și în alegerea firului de ață pentru brodat care nu trebuie să fie mai gros decît firul țesăturii și nici mai subțire, motiv pentru care firele subțiri se grupează.

Valorile cromatice utilizate

Compoziția paletei cromatice are în general diferențieri sensibile în raport cu obiectul și cu destinația acestuia.

Cusăturile lucrate cu negru — sobre în distincția lor ornamentală, adesea completate cu fir auriu sau argintiu, sînt destinate femeilor în vîrstă.

Broderiile realizate cu roșu sînt purtate de fete și nevestele tinere. Acestea sînt adesea îmbinate cu negru și ornate cu mărgele colorate, ajururi și fluturi, ceea ce dă vigoare și strălucire iilor.

Cafeniul este culoarea vîrstelor mijlocii ca și bejul, liliachiul, galbenul stins și verdele.

Culoarea albastră pastelată se armonizează cu nuanțele de cafeniu. De asemenea, broderia albă realizată cu mătase, pe fire numărate, constituie o piesă de o rară distincție.

Pentru ornamentarea obiectelor de podoabă interioară, se folosesc în deosebi roșul și negrul, puse în valoare cromatică de fondul alb, sau de culoarea foarte deschisă a materialului.

În procesul de armonizare a culorilor, trebuie ținut seama de caracteristicile zonale. Ex.: În estul Văii Jiului, este remarcată combinația dintre cafeniu și albastru deschis; în zona Mehedinți se întîlnesc pe lîngă mult negru și alb, în măsură egală și nuanțele de roșu, vișiniu, galben și liliachiu; în Rîmnicu Vîlcea, se folosesc cu precădere albul, roșul, negru, vișiniul, beteala și sabacul pe fire groase etc.

Acordurile cromatice ale culorilor vecine, armonizarea lor, se face în primul rînd respectînd tradiționalele valențe picturale transmise prin tradiție și iscusință străbună, care s-au integrat în fondul principal al artei populare. Ele respectă trăsăturile coloristice zonale, alăturînd judicios culorile cu scopul de a realiza o nuanțare plină de armonie.

broderie plină pe fire numărate realizată cu mătase albă. De la acest galon în jos, pornesc rîurile de broderie dispuse pe lungimea mînecilor. Piepții vor fi ornați cu modelul nr. 6 — care prin tehnica interpretativă dă aspect variat broderiei, prin inversarea punctului în cruce.

Bentița de la gît ca și gura cămășii, pot fi conturate cu rîul nr. 5 (rîu de pe mînecă). Tehnica execuției este cea cunoscută (punctul în cruce) și pe alocuri punctul de tighel.

Model nr. 1 (planșa 67). La această ie tinerească se relevă regulile repetiției conjugate — element de bază al compoziției. Rîurile se pot repeta după dimensiunile altiței, de la care vor pleca apoi cele verticale, pe lungimea mînecii. Jos, mîneca poate primi modelul nr. 3 sau poate fi eliminat ca la majoritatea iilor prahovene și înlocuit cu o culisă realizată pe marginea mînecii, prin care se va trasa un șnur ce va încreți mîneca, ornată cu motocei colorați sau canafuri (ciucuri). Pe bentița decolteului, care susține încrețeala dispusă în colțuri regulate, se va broda rîul ornamental cu nr. 4. Piepții vor fi ornați cu rîuri de crenguțe geometrizate dispuse vertical ca și la mîneci. Spatele va primi aceleași rîuri. Între rîurile înguste, executate cu punctul în cruce, se vor intercala șiruri de ajur și broderie plină, pe fire numărate executată cu mătase albă, pe toată suprafața decorată a mînecii. Cromatica rămîne aceea caracteristică zonei: roșul, negrul și alb. Mulineul se va folosi într-un fir sau în două, după numărul de fire pe care se va face punctul de broderie.

Modelul nr. 8 (planșa 8). Aparținînd exclusiv sferei geometricului și creat după principiul repetiției, modelul scoate în relief aplicarea culorilor roșu și negru — prin juxtapunere — sugerînd țesătura scoarțelor în dungi. Altița este formată din trei galoane roșii și două negre, dispuse orizontal și diferențiate policrom. Motivul ornamental pe fond roșu dă lumină compoziției, iar cel pe fond negru înlătură monotonia și dă distincție și vigoare. Din ultimul galon al altiței, se prelungesc rîurile verticale ale mînecilor, continuate pînă la lungimea ei, oprindu-se la încrețirea mînecii sau pînă la brățară. Mîneca largă jos, va fi decorată pe margine, cu rîul nr. 4. Piepții vor fi ornați cu rîul nr. 2, dispus pe vertical de trei ori, iar spatele poate fi ornat cu rîul nr. 3 sau cu rîul nr. 2. Punctul de broderie va fi punctul în cruce.

Zona Buzău

Ia costumului de Buzău este de o rară bogăție artistică. Ea este brodată cu muline, cu mătase sau arnici de culoare roșie sau neagră, în armonie cu decorul de pe pulpana fotei. Este fixată în talie cu bete (brîu îngust) decorate cu motive și ornate la capete cu motocei colorați. Rîurile înguste de broderie marchează cusăturile dobîndite prin unirea foilor.

Model nr. 9 (planșa 55). Altița iei are broderia (1) executată în punct de cruciuliță, cu ață roșie; ea poate fi ornată și cu paiete în spațiile romboidale libere. La partea de jos altița poate fi completată cu un galon sau șabac brodat cu mătase albă, intercalat pe orizontală printre rîurile subțiri ale mînecilor. O altă interpretare este aceea de pe model, adică respectarea celor cinci rîuri înguste și dispuse pe lungimea mînecilor, chiar din cîmpul altiței. Rîurile 2 și 3 sînt recomandate pentru ornarea piepților și spatelui — așezîndu-se rîul 2 pe verticală. Rîul 4, care sugerează transparența unei dantele, este indicat pentru mînecă, atunci cînd este lăsată largă. Uneori, mînecile sînt strînse jos cu șnur trecut printr-o culisă și atunci mîneca nu mai este dreaptă, dar la croit se lasă mai lungă, pentru ca în timpul folosirii să cadă peste încheietura mîinii. Rîul îngust nr. 5 va orna bentița de la decolteu, care fixează crețul în jurul gîtului.

Zona Rîmnicu Sărat

Model nr. 10 (planșa 46). Ia confecționată din in combinat cu cînepă, prezintă broderii executate cu mult rafinament fiind adesea monocromă. Ea reprezintă caracteristicile croielii secolului al XVIII-lea cu mînecile de la bentița gîtului și prin altiță separată. Bentița este prinsă pe încreț lucrat în alb, cu model în zigzag. Gura cămășii este conturată cu broderie. În această zonă s-a folosit și „cămașa lungă" cu poale largi formate din două foi și din clini, confecționată din pînză de cînepă.

În partea de sus a altiței se remarcă ornamentul geomorf „calea rătăcită" sau „meandre" (1). Compoziția ornamentală sugerează o reprezentare fitomorfă alcătuită din motive fitomorfe redate geometric alternativ.

Brodată cu mătase neagră, muline sau ițișor, altița poate fi realizată după dimensiunile dorite. Spațiile albe, pot fi ornate cu fluturi aurii sau argintii, care dau strălucire și distincție. Încrețul de la baza altiței, poate fi executat și cu fir de metal, mătase albă sau aurie în punct de cruce și broderie plină, pe fire numărate „coarnele berbecului" — care se vor realiza cu punct în urma acului. Pe întreaga suprafață a mînecilor sînt presărate la distanțe bine stabilite, motive ornamentale (2). O altă variantă de aplicare a broderiei pe mîneci și de la altiță în jos, poate fi și alternarea rîului 5 cu motivele de mai sus. Același rîu îngust (5) va orna și manșeta, bentița de la decolte, brățara și gura cămășii dispusă în față. Ea este încadrată de cîte două rînduri de broderie (3) de o parte și de alta, iar spatele este ornat cu rîul îngust (5). În caz că mîneca rămîne largă la pumn se va folosi ornamentul nr. 4.

Model nr. 11 (planșa 53). Culoarea pînzei trădează vîrsta iei prin tenta bej a pînzeturilor foarte vechi. Ea își poartă podoaba ornamentală de peste 100 de ani și este o pildă de îndemînare tehnică și frumusețe.

Bentița de la gît montată pe încreț, este brodată cu un motiv format din spirale — executat cu arnici negru ca și punctul ornamental de pe încreț. Gura cămășii este în spate.

Pieptul este ornat cu șase rînduri de broderie — patru executate cu punctul cruce și bogat ornate cu paiete aurii, iar două cu broderie plină pe fire numărate și punct bătrînesc ornate cu fir auriu și paiete.

Spatele este decorat cu patru rînduri de broderie. Mîneca este aplicată de la bentița gîtului, cu altița formată din cinci rînduri orizontale executate cu punct de broderie cu două fețe, cu arnici negru.

Compoziția ornamentală este realizată în stil geometric — iar figura centrală este rombul. Printre rîuri se văd șiruri de broderie îngustă executată cu fir auriu în punct încrucișat și cu paiete aurii.

Încrețul este foarte lat și lucrat cu mătase albă cu punct „orzit pe fir". De la încreț, mîneca este decorată cu cinci rîuri de broderie executate în punct de tighel și în cruce, completate cu paiete mici aurii. Brățara este îngustă și decorată cu un rîu de broderie în spirală. În montajul color nr. III realizat în partea finală a lucrării este prezentată o ie care are o croială deosebită, cu clinul pieptului realizat din lărgimea mînecii, luat de sus din direcția altiței; nu are pavă. Întreaga broderie este realizată cu arnici negru.

Model nr. 12 (planșa 53). Ia confecționată cu acest model se realizează din pînză topită și este completată cu clini la subraț (V. montajul color nr. III, plasat la sfîrșitul lucrării). Creții de la răscroiala gîtului sînt reținuți de o bentiță îngustă, ornată cu un rîu de broderie în cruce, executat cu arnici negru.

Gura cămășii este împodobită pe ambele laturi cu punct de feston și pupi, ornament ce se continuă pînă la talie.

Pieptul este decorat cu patru șiruri de motive pătrate, așezate la distanțe egale. Ele sînt realizate cu punct în cruce și punct de lănțișor, brodat cu fir auriu.

Spatele este decorat cu trei galoane înguste.

Altița este ornată cu șase galoane de broderie în cruce, conturată cu fir auriu. Pe toate laturile ea este terminată cu un gen de colțișori realizați cu punct de cruce. Pe lungimea mînecii se desfășoară trei rîuri de broderie, cu aceleași motive ornamentale ca și întreaga decorație. Ea este largă jos și finisată cu punct de feston, punct în cruce și pupi — repetînd același rîu ornamental din mijlocul feței, iar pe margine are colțișori brodați cu arnici negru.

Zona Muscel

Desăvîrșit de iscusința creatorilor populari, frumusețea costumului popular din această zonă devine remarcabilă din secolul al XIX-lea. Cămașa muscelească este formată din piept lărgit prin „altoaie" sau „fofează" la subraț, guler sau „obînzică" sau „bianta" și mîneci care la rîndul lor sînt compuse din altiță, încreț și rîuri, dispuse vertical pe lungimea lor. Jos, mîneca este strînsă cu o „brățară", „obînzică" sau „pumnaș". De remarcat că rîurile de pe mînecă străbat încrețul, făcînd legătura directă cu altița.

Pentru brodat se folosește firul de lînă, mătase, arnici și chiar fir de aur și fluturi. Broderiile sînt realizate cu punctele: în cruce (muscă), punctul de contur, punctul bătrînesc și broderie plină, pe fire numărate. Reținem execuția motivelor cu un fir gros și nu prea strîns, astfel obținîndu-se o broderie în relief, cu contur, denumită „ruminescuri". Paleta coloristică a ornamentației este: negru, roșu și firul de aur.

În montajul color nr. III plasat la sfîrșitul lucrării este prezentată o ie realizată cu modelul descris mai sus.

Model nr. 13 (planșa 47). Cu aspect ornamental geometric, modelul impresionează prin sobrietate. Contrastul dintre porțiunile compacte realizate în punct de tighel cu fir de aur și completate cu punct în cruce — sau de broderie plină pe fire numărate, și transparența calcilor de floare (lalea) constituie o notă de mare rafinament artistic.

Altița poate fi prelungită în raport cu dimensiunile mînecilor și a „numărului de talie" — iar „rîurile" de pe mîneci vor fi brodate pînă la pumnaș. La baza altiței se vor intercala în spațiile dintre rîuri încrețul, care va face legătura directă cu altița. Ciupagele vor fi ornate cu rîul mai lat, cu aspect floral *(2)* secondat la distanțe apreciabile de rîul îngust *(1)* care va orna și bentița de la gît și brățara mînecii. La extremitatea galonului compact dispus orizontal se vor fixa fluturii aurii ca și între caliciі florilor. Culoarea neagră a broderiei frecventă în portul bătrînelor, poate fi schimbată în roșu, completată cu fir și fluturi aurii.

Model nr. 14 (planșa 60). Prin motive delicate se conturează bogăția compozițională a acestei ii, brodată cu negru. Altița este ornată cu același model de pe mîneci, piepți și spate. Încrețul de la nr. *1* este un șabac lucrat pe fire scoase și cu mătase albă. Rîurile de pe mînecă sînt două. Mînecile sînt largi și ornate lîngă tiv cu galonul nr. *5* — sau cu volănaș ornat cu același galon. Galonul nr. *2* va orna piepții în mijlocul lor și spatele. Ceea ce îi oferă un aspect deosebit este și galonul „încreț" cu numărul *3* — brodat cu mătase aurie sau albastră deschis și punct de broderie plină pe fire numărate, sau cu punct de cruce dublă, lucrată cu fir de aur. Brîul ce dantelează partea de jos a încrețului este executată în punct de cruciuliță conturat cu negru și umplut cu mătase galbenă aurie, albă, sau albastru deschis. Această ie este prezentată în montajul color nr. III plasat la sfîrșitul lucrării.

Zona Argeș

Iile din această zonă sînt remarcate prin bogăția ornamentelor, prin cromatica armonioasă și plină de strălucire, ca și prin tehnica variată a punctelor de broderie. Au aceeași croială ca și în Oltenia cu deosebire că piepții ca și mînecile sînt bogat ornamentate cu motive mai mari și mai dese. Este încrețită la gît susținută pe guler, de unde creții se difuzează pe toată suprafața ei. Altițele sînt acoperite complet cu broderii. Mînecile au manșete, sau se termină printr-un volan susținut la încheietura mîinii de o brățară sau șnurulet. Nu lipsește nici mîneca largă jos, bogat ornamentată.

Cromatica folosită: negrul, roșul, cafeniul, albastrul, galbenul și verdele.

Punctele de broderie folosite: punctul în cruce, tighelul, broderia plină pe fire numărate și lănțișorul, realizat cu fir de metal. Se croiește cu clini și pavă la subraț.

Model nr. 15. Brodată în întregime cu mătase cafenie, întregul cîmp ornamental al iei impresionează prin sobrietate. Motivul este foarte vechi și dispus compozițional pe bază de repetiție simplă. În mijlocul lui apar flori stilizate încadrate de paiete aurii, ca și toate spațiile libere. Întregul decor este realizat cu punctul de broderie plină pe fire numărate, mijlocul motivului mic este brodat cu punct de tighel, iar încrețul care reprezintă un rîu ornamental asemănător cu modelul întregii broderii, este executat cu mătase albă

și ornat cu fluturi aurii. De la baza încrețului pornește, pe mijlocul mînecilor, un galon de broderie de aceleași dimensiuni ca și în mijlocul feței și al spatelui. Jos, la lungime, mîneca se termină cu volănaș, tivit cu feston și încrețit cu un șnur de culoare cafenie. La gît, creții sînt susținuți cu un șnur împletit, realizat din mătasea broderiei.

În montajul color nr. I, plasat la sfîrșitul lucrării se prezintă o ie ornamentată cu modelul prezentat mai sus.

Zona Maramureș

Ca și în alte zone etnografice din Transilvania, o atenție specială se dă tehnicii ornamentale realizată pe muchiile cutelor, cunoscută ca și în Bihor sub numele de „scăfătură". Ea se execută înaintea acului, pe crețuri pregătite înainte de executarea punctului, cu aspect de cute egale, foarte fine care se string și se presează, se străpung cu un ac mai gros, se coș cu acul pe muchiile cutelor în exterior din două în două cute, iar fiecare creț formează un punct de motiv. Pe aceste muchii se execută o broderie de o distincție decorativă uimitoare, policromă, care decorează fața pe platcă, brățara de sub guler sau „pomnata", volănașul de pe umeri, spatele și mîneca jos, în formă de brățară. Înnoită pe baza unei tehnici mai vechi, ca și în zonele hunedorene, această cusătură este cunoscută și sub numele de „cusătură urzită în lungime".

Model nr. 16. Ia din Maramureș (v. fig. 8) are un aspect deosebit. Cu decolteul pătrat, de pe „cheptar", se desprinde la partea de sus, un rîu ornamental policrom din motive florale, executat în punct de broderie plină și punct de rămurică. Mai jos și pe „scăfătură", se desfășoară un rîu de broderie colorată executată cu muline roșu, negru, verde și portocaliu, brodat plin și pe fire numărate. Pe umeri, cămașa este decorată cu un galon de broderie plină și punct de rămurică, cu pupi colorați. Întreaga broderie este conturată cu negru. Ia se încheie la spate. Răscroiala mînecilor este subliniată de un volănaș cu „scăfătură", terminată cu feston rotund executat cu bumbac alb și floricele de „nu mă uita". Ceea ce o face remarcabilă este „fodorul" a cărei brățară este realizată pe scăfătură printr-un rîu de broderie policromă: roșu, negru, portocaliu, alb și verde, și se încheie cu un șnurulet terminat cu canafuri colorați. Este o cămașă de tip vechi, lungă, cu poalele prinse în talie și este confecționată din pînză groasă de in, deosebit de rezistentă, atribut ce adaugă prețuire valorii artistice și autenticității ei.

În montajul color nr. VII, plasat la sfîrșitul lucrării se prezintă această ie gata confecționată.

Zona Oltenia

Iscusința artei cu care sînt împodobite costumele populare din Oltenia, le așază printre cele mai de seamă din țara noastră. Creațiile artistice populare din această regiune se diferențiază în trei zone etnografice: zona de nord, zona centrală și zona de sud.

Pînza din care sînt confecționate iile oltenești este cînepa și pînza de bumbac. Ele sînt decorate pe umeri cu altiță și încreț și cu șiruri de rîuri de broderie dispuse vertical pe mîneci, care sînt largi la partea de jos, sau strînse prin manșetă. Pieptii sînt ornați cu galoane mai late, iar spatele cu rîuri mai înguste sau flori „rupte" (izolate). Ornamentica are următorul colorit: roșu, albastru, violet, brun, negru și vișiniu.

Model nr. 17 (planșa 16). Original prin conținut tematic și formă decorativă, modelul are o vechime remarcabilă. Altița este executată în punct de cruce, cu muline negru și puțin roșu, iar spațiul liber dintre motive se va umple cu fluturi aurii. Rîurile de pe mîneci sînt dispuse oblic și sînt de o rară frumusețe ornamentală. Mîneca este largă jos și ornată cu modelul 3. Pe piepți și spate se vor broda rîurile 2 și 5, alternativ, iar la decolteu creții vor fi susținuți cu o bentiță îngustă (4). Materialul din care va fi confecționată va fi pînza de bumbac subțire denumită pînză topită.

Zona Mehedinți

Între piesele costumului popular din această zonă, se găsesc ia cît și cămașa lungă de tip vechi, cu mîneca largă. Iile sînt bogat ornate pe altițe, pe mîneci și piepți și mai puțin pe spate. La baza altiței se brodează încrețul, adesea cu punctul „urzit pe fir", lucrat cu mătase albă sau galben deschis. În realizarea celorlalte broderii se folosesc trei tehnici: punctul în cruce, punctul de broderie plină pe fire numărate și punctul de contur.

Model nr. 18 (planșa 67). Acest model este realizat din motive de „broderie rumînească" (denumire veche a ornamentației în stil geometric), întreaga altiță fiind lucrată în punct de cruce cu muline roșu, completată în romburi simple cu paiete aurii. Încrețul de la baza mînecii este lucrat cu mătase albastră și în punct de broderie plină pe fire numărate. Rîurile de pe mînecă sînt executate cu muline vișiniu, cu punct în cruce. Mîneca se termină jos cu galonul cu nr. 9 — fie largă, fie cu bentiță (manșetă). Pieptii sînt ornați cu rîuri de broderie executate cu muline roșu și vișiniu, iar spatele este ornat cu rîuri înguste. Bentița de la gît este brodată cu un rîu de broderie îngust, cu muline roșu. Încrețul de la mînecă se execută cu mătase albă sau galbenă deschis.

Model nr. 19 (planșa 39). Variat în motive și original prin așezarea lor, acest model împletește armonios concepția creatoare a creatorilor bătrînești cu cele noi. Altița este ornată cu figuri geometrice repetate simplu și riguros. Încrețul este executat cu punctul „urzit pe fir" — înrudit în compoziție cu motivul altiței, dar diferențiindu-se prin tehnica de execuție. La baza încrețului se desfășoară un rîu ornamental (4). La partea de jos a altiței, sub încreț, se vede un rîu subțire care delimitează altița de rîurile mînecilor. Jos, mîneca are manșetă (brățară) ornată cu rîul nr. 3 aplicat și pe gulerul cămășii. Încrețită la răscroitura gîtului, lărgimea se difuzează pe întreaga ie. Pieptii sînt ornați cu decorul altiței (1) dispus vertical, în două șiruri de o parte și de alta a gurii cămășii. Poate primi în finisare, fluturi aurii.

Model nr. 20 (planşa 14). Deosebit prin cromatică ca şi prin compoziţia ornamentală, modelul este accesibil tuturor amatoarelor de frumos, el fiind executat în punct de cruce cu mătase liliachie şi cu broderie plină pe fire numărate, cu mătase galbenă aurie — sau chiar cu fir de aur. Încreţul, care de astă dată este un şabac, poate fi realizat cu mătase aurie sau albă. Este indicat ca dimensiunile altiţei să se limiteze la patru romburi florale, iar rîurile oblice de pe mînecă să se repete de şase ori. Mîneca va fi largă şi ornată jos cu galonul nr. 3, iar pepţii şi spatele, vor fi ornaţi pe toată lărgimea cu galonul lat nr. 4, repetat. La gît creţii vor fi reţinuţi de o bentiţă ornată cu rîul nr. 5.

Zona Gorj

Model nr. 21 (planşa 66). Altiţa (1) brodată cu punct în cruce şi punct de ţighel, cu motive geometrice, asigură cîmpurilor ornamentale trăinicie şi frumuseţe. Încreţul de la baza altiţei este lucrat în punct de cruce şi broderie plină pe fire numărate, cu mătase galbenă aurie, iar rîurile de pe mînecă sînt completate în punct de ţighel cu muline negru şi cu fluturi aurii. Creţii de la decolteu sînt susţinuţi de o bentiţă ornată ca şi manşeta. Galonul mai lat (nr. 4) este destinat ornării pepţilor şi spatelui, iar rîul de broderie nr. 3, are o dublă folosire: pentru înfrumuseţarea poalelor ca şi pentru lărgimea mînecii, în caz că ea nu va fi cu manşetă (v. montajul color nr. IV din finalul lucrării).

Model nr. 22 (planşa 66). Această ie se remarcă prin bogăţia, alternanţa şi armonia cromatică. Ea este realizată în punct de cruce, broderie plină şi punct de lănţişor folosit la realizarea conturului cu fir auriu. Armonia cromatică este completată şi de încreţul brodat cu arnici sau mătase galbenă. Rîurile de pe mînecă simple, liniare aşezate la distanţe egale se termină în galonul cu numărul 6, cu aspect de dantelă, utilizat şi la poalele cămăşii. Galonul de pe pepţi şi spate, confirmă armonia ornamentaţiei. El este dispus de cinci ori pe pepţi şi de trei ori pe foaia din spate. La gît bentiţa îngustă va fi brodată cu rîul numărul 7. Cromatica modelului este negru, roşu, galben auriu şi fir de aur. Pe încreţ, în pătrăţelele ce formează spaţii libere, se vor coase fluturi aurii.

Zona Rîmnicu Vîlcea

Iile din această zonă se caracterizează prin mari dimensiuni. La subraţ se introduc şi astăzi „broscuţe", ce spintecă „şmara" sau „altoaia" (foaia de jos a mînecii). În fiecare detaliu de croială şi structură a cămăşii, descoperim elemente legate de practici străvechi. Ea impresionează prin variaţia ornamentală, abundentă şi fastuoasă. Pe suprafaţa cămăşilor, găsim puţine spaţii libere.

Model nr. 23. Foile iei sînt încreţite şi susţinute la gît de o „bentiţă" sau „beată", îngustă şi legată în faţă cu „baiere" (şnur împletit). Bentiţa este ornată cu pătrăţele brodate alternativ cu fir de argint şi de aur în punct de broderie plină. Fiecare pătrăţel este încadrat cu broderie în cruce, realizată ca şi lănţişorul de pe marginea exterioară, cu mătase neagră şi „spicul grîului". Gura cămăşii este în mijlocul feţei şi străbate pe o distanţă de 15 cm un galon geometric. Pe fondul negru al broderiilor, şerpuiesc figuri geometrice umplute cu arnici negru, lucrate în cruce şi conturate cu fir de aur şi de argint. Rîul de broderie neagră este încadrat de două şiruri înguste de broderie realizate cu mătase albă şi pupi din fir de aur (v. model 24, nr. 5).

Faţa este ornată cu trei şiruri de galoane şi două rînduri de şabace, iar spatele numai cu două galoane de broderie, asemănătoare celor din faţă.

Gura cămăşii fiind realizată prin despicarea pînzei, este „bătută" (întărită) cu un sistem de cusătură denumită „şwac".

Mîneca este croită dintr-o singură lăţime de pînză şi cu „pavă". Altiţa este ornată cu patru rînduri de figuri geometrice dispuse orizontal şi lucrate cu negru, fir de aur şi de argint delimitat printr-un rîu subţire brodat cu fir de aur. De aici pornesc pe mînecă trei rînduri de model de broderie şi două galoane de şabac, conturat de acelaşi rîu subţire brodat cu mătase albă şi pupi de aur. Creţii de la lungimea mînecii sînt susţinuţi de o manşetă împodobită (v. montajul color nr. II, plasat la sfîrşitul lucrării).

Model nr. 24 (planşa 30). Această ie este ansamblată cu cheiţe, executate cu inişor negru. Ea este încreţită la gît şi terminată cu „beată" (bentiţă) împodobită cu aceleaşi culori ca şi întreaga broderie: galben, cafeniu şi negru, rîuri în punct de lănţişor, încadraţi cu punct de cruce, executat cu inişor negru.

Marginea gulerului este întărită printr-o cusătură cu aspect de împletitură, numită şi „streaşă" sau „muşte împletite". Pe mijlocul pieptului cămaşa prezintă un sistem de cusătură denumită „colţi la un fir". Întreaga broderie este formată din motive florale şi geometrice executate cu inişor sau mătase şi ornate cu fluturi fixaţi cu mărgele colorate. Dispoziţia modelului pe piept are forma unui *M*-dublu, care cuprinde întreaga suprafaţă a pieptului.

Altiţa este compusă dintr-un rîu de broderie aşezat mai jos de „beată", format din două rînduri de flori. La o distanţă de 1 cm, ornamentarea altiţei se continuă cu două rînduri drepte şi apoi în linie oblică descrescînd, se îngustează pînă la lăţimea unui rîu de motive florale. Cu patru motive mai sus, altiţa se completează cu un încreţ, variind prin culoare (executat cu mătase galbenă aurie) de la care sînt dirijate pe lărgimea mînecii, cinci rîuri oblice de broderie cu acelaşi model, format din trei motive florale. În execuţie se foloseşte la brodat atît firul de inişor negru, cît şi mătasea galbenă şi cafenie.

În montajul color nr. I, plasat la sfîrşitul lucrării se prezintă ia descrisă mai sus.

Model nr. 25 (planşa 3). De o rară varietate coloristică în negru, roşu, vişiniu, liliachiu, roz, albastru şi verde ia reprezintă acele „rumîneşti" în care predomină forma romboidală şi sugerează influenţa ornamentală a scoarţelor alese. Gura cămăşii brăzdează mijlocul pieptului, conturîndu-se clar prin ornamente discrete potrivite ansamblării şi anume prin cusătura numită „muşte împletite" (cheiţe), care reflectă o deosebită îndemînare manuală a creatoarei şi care este folosită la asamblarea întregii ii. Creţii de la gît sînt fixaţi cu o bentiţă lucrată în cruce cu inişor negru, cu pupi de mărgele albe. Sub această bentiţă un zigzag de mărgele albe susţine în continuare creţii.

Pe pepţi sînt dispuse patru galoane de broderie, executată în punct de cruce şi ornate cu mărgele. Altiţa este aşezată la o distanţă de 15 cm de bentiţa gulerului şi este formată dintr-o serie de motive ornamentale, aşezate pe ori-

zontal. Figurile geometrice sînt întretăiate de linii drepte, pe care sînt așezați nupi ornați cu mărgele albe. Încrețul este un ajur de o deosebită măiestrie și frumusețe, brodat cu mătase albă. Rîurile de pe mînecă sînt trei, două laterale și mai înguste și unul la mijloc mai lat. Jos creții de la mînecă sînt susținuți de o manșetă, ornată cu același model (v. montajul color nr. IV, plasat la sfîrșitul lucrării).

Model nr. 26. Este o creație ornamentală deosebită care își asumă valoare de document. Întreaga mînecă ca și întreaga suprafață a pieptilor iei, sînt brăzdate de șiruri alăturate de broderie în mărgele și arnici negru, încadrate de fluturi aurii fixați cu mărgele de aceeași culoare. Motivele florale sînt trandafirul și floarea de mușcată. Trandafirii, așezați consecutiv și grupați cîte doi, sînt conturați cu mărgele cu următoarea paletă coloristică: albastru închis, liliachiu, verde, galben deschis, albastru deschis, roșu, albastru ca cerul și negru. Rîul realizat este delimitat de fluturi aurii, de unde se formează cel de al doilea rîu format din mușcate cu frunze, conturat numai cu mărgele de un verde gălbui — primăvaratic. Întreaga ornamentație care ia aspectul unui fond multicolor își urmează stilul pe bază de repetiție și numai în sens vertical.

Tehnica de realizare impune executarea broderiei cu punct de broderie plină pe fire numărate și numai după aceea conturată în întregime după liniile și forma broderiei, cu mărgele. Bentița care susține creții la gît este la fel de bogat ornamentată, iar mînecile au creții susținuți în manșete brodate. Această ie este prezentată în montajul color nr. VIII plasat la sfîrșitul lucrării.

Centrul și sudul Moldovei

Între aceste două zone există oarecare diferențieri, dar și elemente comune. De exemplu, în zonele muntoase, iile sînt crețe în jurul gîtului și finisate la decolteu cu o bentiță ornată cu fragmente din elementul decorativ central. În regiunea de șes, iile adesea sînt întinse pe piept, cu rîurile de broderie mai late pe mîneci. În zona Iașilor, iile sînt vechi cu altițe pe umeri, rîuri de broderie românească mai late sau mai înguste și de cele mai multe ori cu încreț la baza altițelor. Cromatica aleasă este roșu și negru, iar în zona de mijloc galben și albastru.

Model nr. 27 (planșa 6). Motivul decorativ, dispus într-un cîmp ornamental a cărui stil compozițional este o repetare simplă a aceluiași motiv floral, reprezintă trandafirul stilizat geometric încadrat de un desen liniar și o rozetă. Decorul brodat al altiței este realizat cu arnici roșu (fir dublu) în punct de cruce și de tighel întregit cu paiete. Încrețul de la baza altiței este executat cu punct de broderie plină, pe fire numărate, cu mătase neagră ca și punctul de tighel care conturează întregul încreț și se asociază cu fluturi aurii.

Pe mînecă rîurile sînt executate în cruce, cu arnici roșu și negru precum și fluturi aurii. Mîneca largă se împodobește cu galonul nr. 3, ca și poalele. Pieptii vor fi ornați cu un galon lat, format din patru motive florale, redate geometric, dispus de o parte și de alta a gurii cămășii. Cromatica ornamentală este: roșul, negrul și galbenul.

Model nr. 28 (planșa 19). Acest model reprezintă decorul unei piese din portul tinerelor. Modelul acestei îi este format dintr-un cîmp decorativ realizat pe bază de repetiție în stil geometric. Încrețul, lucrat în punct de broderie plină pe fire numărate și punct în cruce, cu mătase vișinie, este continuat la lungimea mînecii cu șiruri de clopoței, cu muline albastru ca și întreaga lenjerie. Pe suprafața pieptului cămășii se află patru rîuri de broderie notate cu nr. 3.

Zona Neamț

Ia din această zonă este de origină foarte veche, numită ie cu „bezărău" întrucît este încrețită la gît și fără bentiță. Motivele compoziționale sînt realizate din cele mai obișnuite cusături ale ornamentației populare: punctul cruce, broderia plină pe fire numărate și lănțișor. Nu lipsește din decorarea mînecii nici încrețul, de la care pleacă „rîuri" pînă la lungimea ei. Cromatica folosită este: roșul, galbenul, cafeniul, negrul, verdele și puțin albastru (culori pastelate).

Model nr. 29 (planșa 22). Acest model de ie se caracterizează printr-o succesiune de crenguțe de trandafiri, așezați compozițional pe bază de repetiție. De la acest galon floral, pleacă pe întreaga suprafață a iei, șiruri înguste de broderie (2) dispuse pe lungime, la distanță de 5 cm între ele. Adesea același rîu circular (peste umeri) este așezat deasupra sau în dreptul cotului. Mîneca este montată cu pavă.

Gura cămășii este așezată la cusătura care asamblează mîneca cu pieptul în așa fel, ca să nu întrerupă motivul floral. Trandafirii, executați în punct de cruce, sînt brodați cu inișor sau muline cu firul dublu, roșu deschis, conturați cu vișiniu. Frunzele și crenguțele sînt brodate cu verde de toamnă (gălbui), cafeniu sau negru, iar rîul floral este executat în punct de cruce cu inișor roșu, galben cafeniu și vișiniu.

Model nr. 30 (planșa 27). Acest model este dispus pe ie la fel ca și modelul nr. 29. Se remarcă prin motive floarea de mușcată, cu crenguțe executate în punct de cruce, cu inișor sau muline verde, cafeniu sau negru. Rîul de pe suprafața mînecilor ca și decorul întregii ii este geometric și transpus cu ață de culoare neagră.

Zona Dorohoi

Iile din această zonă sînt încrețite la gît și au o croială simplă, din două lățimi pe pînză. Mînecile au altiță cu motive florale redate geometric și adesea „încreț" executat cu punct urzit pe fir sau punct de broderie plină, cu mătase albă sau galbenă deschis. „Rîurile" de pe mînecă sînt transpuse vertical sau oblic. În mod obișnuit mînecile sînt jos largi și uneori cu volănaș (fodră). Cromatica folosită: roșu, vișiniu, galben, portocaliu, negru și puțin albastru.

Model nr. 31 (planșa 4). Acest model este monocrom, iar culoarea roșie îi atribuie o vigoare deosebită și indică vîrsta persoanei care o va purta. Ia

este încrețită la gît, iar cele două rîuri de broderie 3 și 4, vor fi așezate de o parte și de alta a deschizăturii, care la rîndul ei va fi întărită pe margine cu o cusătură decorativă. Altița poate fi completată cu încreț brodat cu mătase de culoare deschisă (albă sau galben deschis). Rîurile de pe mînecă sînt subțiri și în continuarea altiței. În caz că altițele sînt completate cu încreț, aceste rîuri se vor întrerupe, ca mai apoi să fie continuate din direcția fiecăruia (5).

Model nr. 32 (planșa 50). Realizat policrom cu inișor sau muline (roșu, negru și galben portocaliu) acest model este obținut prin punct în cruce și broderie plină pe fire numărate. Originalitatea altiței constă în așezarea încrețului la jumătatea cîmpului ornamental. Rîul de broderie neagră este realizat cu punct în cruce, iar cele două rîuri înguste care încadrează încrețul, în punct de broderie plină cu mătase galben portocalie. Rîurile de pe mînecă sînt costișate (oblice), dispuse pe toată partea de deasupra mînecilor. Mîneca este încrețită jos, iar manșeta este brodată cu galonul nr. 3.

Ia este de asemenea încrețită la gît și cu șnur. Pieptul acesteia este împodobit cu galonul nr. 2, iar spatele cu cel cu nr. 4. Cămașa este croită față și spate din două lățimi, clini și pavă la subraț, iar mînecile, fiecare dintr-o lățime la care se adaugă clinii.

Model nr. 33 (planșa 50). În acest model se valorifică garofița de cîmp într-o compoziție ornamentală deosebită. De proveniență mai nouă modelul este realizat cu albastru ca floarea de cîmp (garofița), cu negru, cu portocaliu care poate fi înlocuit prin fir de aur, sau cu fluturi aurii. Altița este fără încreț, și este formată din trei motive pe înălțime și cinci pe lățime, într-o succesiune de compoziții cu garofițe. De la baza altiței se desfășoară pe lungimea mînecii și pe toată lățimea din direcția altiței, rîuri oblice care se continuă pînă la manșeta brodată (nr. 6). Pieptii iei sînt împodobiți cu galonul nr. 6, secondat alternativ de rîul îngust cu nr. 7. Broderia este plasată de o parte și de alta a gurii cămășii, care este deschisă în mijlocul feței, iar spatele este ornat cu rîuri înguste. Întreaga ornamentație este realizată cu muline cu firul dublu, în punct de cruce și punct de broderie plină.

Zona Botoșani

Model nr. 34 (planșa 7). Porțiunile brodate sînt atît de compacte, încît formează adevărate cîmpuri decorative. Se remarcă paleta coloristică: roșu, negru, vișiniu și portocaliu, uneori galben cel din urmă fiind înlocuit cu fir de aur. Modelul poate fi ornat cu paiete (fluturi) în mijlocul motivelor și pe încreț. Încrețul este realizat cu punct de broderie plină pe fire numărate, cu mătase. Rîurile de pe mînecă sînt oblice din dreptul altiței terminîndu-se cu o manșetă decorată cu nr. 5. Ornamentarea pieptilor se realizează din patru galoane late (4) despărțite prin rîul de broderie îngustă (6) și dispuse de o parte și de alta a gurii cămășii, care este plasată în mijlocul feței. Această ie este încrețită la gît.

Zona Suceava

Și în această zonă etnografică s-au cristalizat următoarele cîmpuri ornamentale: pe altiță, încreț, mînecă, piept și spate, iar la gît cu o simplă încrețitură, atribut al cămășilor de proveniență foarte îndepărtată. Din punct de vedere al cromaticii, există deosebiri între subzone. De exemplu, în subzona Cîmpulung, se utilizează mai ales culorile mov, verde, roșu sau portocaliu, în timp ce în zona Rădăuților predomină culoarea verde. Paleta coloristică folosită pe întreaga zonă este: cafeniu, roșu, galben, albastru, verde, negru și portocaliu.

Model nr. 35 (planșa 19). Altița acestei ii este decorată cu motive florale stilizate geometric brodate cu verde și cafeniu în punct de cruce. Sobrietatea ei ornamentală este subliniată de un încreț pe cît de original pe atît de frumos colorat cu negru, cafeniu și portocaliu, mai rar cu mătase aurie sau firul de aur.

La realizarea încrețului se folosesc: punctul de broderie plină și punctul de contur. Rîurile de pe mînecă sînt dispuse vertical, la intervale mici și se termină cu frunze verzi (4).

Pieptii au gura cămășii plasată pe mijloc și sînt ornați cu galonul nr. 5 așezat în patru șiruri verticale. Spatele este decorat cu vîrstuțe înguste de broderie (6) realizate la distanțe mici. Croiala iei este simplă, cu clini la subraț și pavă.

Model nr. 36 (planșa 19). Sobră prin colorit și impunătoare prin compoziție, această piesă este brodată cu punctul în cruce, broderie plină pe fire numărate și la încreț cu punctul „urzit pe fir". Galonul altiței este executat cu inișor, mătase, sau muline cafeniu și verde, ca și întreaga ornamentație, exceptînd încrețul care este galben deschis și poate fi realizat cu mătase. Rîurile de pe mîneci sînt oblice și se coboară pînă la marginea mînecii, largă și ornată cu rîul nr. 4. Pentru piept se utilizează galonul nr. 5 de cinci ori. Spatele este brodat cu rîuri discrete (6) executate în punct de cruce și de contur, cu muline sau inișor verde, cafeniu și galben.

Model nr. 37 (planșa 54). La prima vedere pare o dantelă fină, decorată cu fluturi aurii. Altița este formată din motive mici geometrice, executate în punct de cruce și de contur cu inișor sau muline roșu carmin, același pentru întreaga ornamentație. Încrețul mai poate fi executat cu mătase vișinie (grena) în punct de broderie plină pe fire numărate sau „urzit pe fir". Rîurile de pe mînecă sînt oblice și ornează partea de deasupra mînecii pînă la brățară (3). Jos, mîneca poate primi un volănaș ornat pe margine cu galonul nr. 5. Pentru decorul pieptului este rezervat un rîu mai lat (7) și dispus de cinci ori pe întreaga suprafață. Pe spate șerpuiesc cinci rîuri înguste (8). Gura cămășii este plasată aproape de umăr, la începutul altiței, acolo unde se asamblează mîneca cu pieptul. Este o ie a tinereții și de sărbătoare. Întregul model poate fi ornat cu fluturi aurii.

Zona Vatra Dornei

Model nr. 38 (planșa 58). De o valoare artistică remarcabilă, modelul prezentat oglindește forma tradițională a iilor cu brezărău din zona Vatra Dornei. Este brodată cu mătase neagră și galbenă aurie pe pînză românească cu firul subțire și este o cămașă de sărbătoare și pentru o vîrstă mijlocie. Punctele de broderie folosite sînt: punctul cruce, punctul de broderie plină pe fire numărate, punctul de tighel și butucește (jumătate de cruce). Motivele ornamentale reprezintă o îmbinare decorativă între motivul pur geometric (patrarul) și motivul fitomorf, realizat geometric. Altița își desfășoară frumusețea ornamentală printr-un chenar geometric de o deosebită distincție, ce este succedat de un cîmp decorativ format din șase motive, după care este brodat încrețul cu punct „urzit pe fir", numai cu mătase galbenă aurie, de la care se continuă pe toată lungimea mînecii modelul prezentat. Mîneca este largă și ornată jos cu același chenar de deasupra altiței. Pieptul este aproape în întregime brodat cu același model, iar gura cămășii este așezată în partea stîngă lîngă altiță. În mijlocul spatelui, este dispus un rîu de broderie format din trei motive.

Model nr. 39 (planșa 23). Cu o tematică predominant fitomorfă transpusă într-o morfologie geometrică, compoziția ornamentală se încorporează armonic în canoanele artistice, încît bogăția ei te impresionează. Cromatica este sobră: negru, cafeniu, roșu și galben. Altița este lată și subliniată de un rîu orizontal îngust (3) care înlocuiește încrețul, la care culoarea cafenie este înlocuită cu fir de aur. Compoziția ornamentală își urmează desfășurarea pe lungimea mînecii, împodobită cu modelul nr. 2. Cămașa este încrețită la gît, iar gura cămășii este în stînga lîngă altiță. Pieptul este copios ornat cu același model, iar spatele doar pe mijloc cu un galon lat asemănător.

Model nr. 40 (planșa 23). Acest model prezintă o împodobire dezvoltată pe vechile cămăși cu brezărău (șnur) din Țara Dornelor, caracteristice prin armonia compoziției și printr-o impresionantă policromie, dovezi ale unor însușiri tradiționale, dobîndite prin răbdare și nobilă interpretare. Altița este lată și completată de un încreț executat cu mătase albă și cu un punct urzit pe fir, de la care modelul se continuă pe lungimea mînecii montată cu brățara cu model nr. 6, sau pornind în rîuri oblice formate din boboci de trandafiri. Mîneca rămîne largă și se brodează cu rîul nr. 5.

Pe piept sînt dispuse patru rînduri de motive despărțite prin boboci de trandafir, iar gura cămășii este așezată în mijlocul feței, adîncă pînă la al doilea boboc din compoziție.

Spatele este ornat pe mijloc cu două rînduri de motive și boboci.

Realizarea policromă este foarte bogată: roșu, negru, galben, două nuanțe de verde, albastru, liliachiu și roz. Este o cămașă ce se poartă cu precădere în partea deluroasă spre Broșteni și Vatra Dornei.

Model nr. 41 (planșa 52). Acest model este distins prin cromatică, ca și prin compoziție ornamentală. Decorul acestei ii impresionează prin interdependența dintre formele ei compacte, prin relațiile dintre acestea, prin unitatea armonioasă a întregului ansamblu, cum și prin forța expresivă.

Altița este lată și subliniată de un încreț realizat cu mătase aurie. Rîurile de pe mînecă sînt costișe (oblice) formate din rîul floral redat geometric și din cîte un șir de alte motive geometrice realizate în punct de broderie plină pe fire numărate.

Mîneca, jos, este largă și ornată cu rîul de broderie nr. 6 sau cu nr. 7. Ea poate fi montată și cu brățară și vîrîmaș (fodră) brodîndu-i pe margine modelul nr. 7, ca și bentița de la gît.

Gura cămășii este în stînga lîngă altiță, pentru a nu stingheri desfășurarea modelului de pe piept. Spatele este decorat pe mijloc cu un galon lat.

Ia este croită cu mîneca de lîngă gît și primește la subraț clini și pavă. Punctele de broderie folosite sînt: punctul de broderie plină pe fire numărate, punctul bătrînesc și punctul de contur. Paleta coloristică este următoarea: negru, roșu și galben.

Un interes particular prezintă broderiile portului huțul din Bucovina. Astăzi, acesta prezintă o mare asemănare cu portul românesc, oglindind un rezultat al conviețuirii interetnice. Cămășile femeiești sînt ornate policrom și se îmbină armonios cu bogata ornamentație a bundiței.

Ia huțulă este decorată cu romburi, pătrate, sau motive florale redate geometric. Paleta cromatică cuprinde roșul carmin și portocaliul, negrul și verdele. Aceste ii se disting impunîndu-și originalitatea ornamentală, prin cele trei părți ornate ale mînecii: altița, încrețeala și rîurile care în ansamblu formează un tot ornamental.

Model nr. 42 (planșa 22). Între partea de sus a altiței și încreț există o deosebire de colorit și compoziție, deși la prima vedere face impresia unui cîmp ornamental omogen realizat pe bază de repetiție. Rombul, încadrează partea superioară a altiței, conturat cu negru și colorat cu portocaliu, verde și roșu. În restul cîmpului ornamental inclusiv încrețul predomină culoarea roșie, iar manșeta este ornată și ea cu un galon îngust (4).

O altă variantă ornamentală poate fi realizată prin introducerea unui încreț executat cu punctul „urzit pe fir" între altiță și galonul nr. 6, care indică continuarea cîmpului ornamental. Pieptul este decorat cu un galon egal cu dimensiunile celui de pe planșă așezat în mijloc realizat numai din motivele părții de sus a altiței, încadrat pe margine cu mici motive florale geometrice ca și broderia de pe mînecă. Ia este încrețită la gît, iar gura cămășii este așezată în partea stîngă a galonului din mijloc. Spatele este decorat cu rîuri înguste de broderie (5) pe toată lărgimea lui. Întreaga ornamentație este realizată cu punct în cruce, punctul de tighel și punctul „urzit pe fir".

Zona Hunedoara

Model nr. 43 (planșa 55). Iile hunedorene nu au altițe, broderiile fiind dispuse pe piepți și cu precădere pe mîneci, care sînt încrețite odată cu încreiala gîtului, susținută de un guler, decorat cu broderia „brățară pe încreț" (coarne de berbec, ciutură etc.). Atît piepții cît și mînecile sînt împodobite cu galoane de broderii late și compacte (1), lucrate cu înișor sau mulinè roșu, ornate pînă la brățara care încrețește volanul mînecii (fodoră) și el împodobit

cu galonul nr. 3. Poalele iei sînt în clini și ornate cu un galon îngust (2) sau numai plisate. Cromatica folosită este: roșu și puțin negru sau grena și albastru.

Zona Timișoara

Ceea ce caracterizează iile din regiunea Banat, este bogăția ornamentală, formată din motive decorative compacte. Părțile de deasupra mînecilor sînt brodate în întregime de la linia de răscroială a gîtului, pînă la elasticul ce o fixează pe mînă și de unde pornește volanul ornat și el în întregime. Mînecile iilor se fac lungi, dar și trei sferturi, terminate cu manșete sau volane garnisite cu aceleași motive decorative. Pieptii cămășilor sînt și ei bogat ornați, a căror creți sînt susținuți la răscroiala gîtului de un guleraș, de asemenea ornat.

Model nr. 44 (planșa 52). Compoziția ornamentală este formată din motive compacte, încadrate de riuri subțiri (*1* și *2*), repetate de trei ori pe suprafața mînecilor fără altiță, iar jos creții sînt reținuți de o brățară brodată și ea cu riul nr. *3*. Volanul ce dă un aspect tineresc mînecilor, este ornat cu prelungirea modelului de pe mîneci. În mijlocul feței și de la răscroiala gîtului, de o parte și de alta a gurii cămășii, pornesc două galoane late, care formează un tot ornamental la fel de bogat ca și cel de pe mîneci. Riul de broderie nr. *4* va împodobi gulerașul și gura cămășii. Reținem cromatica folosită roșu, vișiniu și negru sau albastru, punctele de broderie în cruce și broderie plină pe fire numărate precum și punctul de contur.

Țara Bîrsei

Aici și cu deosebire în subzona Bran, portul popular își afirmă autenticitatea și bogăția ornamentală pînă astăzi. El este remarcat printr-o deosebită sobrietate atît în finețea broderiilor, cît și în aceea a alesăturilor. Iile au mai multe genuri de crețeli și sînt împodobite cu o artă deosebită. Broderiile sînt executate într-o tehnică remarcabilă întrecîndu-se în frumusețe și iscusință. Ele sînt realizate pe țesături de in, cînepă sau bumbac. Sînt încrețite la gît, iar pe deasupra crețiilor apar cusături în diferite culori. Pe mîneci sînt brodate galoane late dispuse pe toată lungimea. În partea de jos mîneca este încrețită și strînsă pe o manșetă brodată (pumnaș), sau printr-un galon format din „brățariu pe încreț" realizat cu diferite culori, de la care se continuă un volan. Tot în subzona Bran se mai poartă și iile cu mîneci largi, conturate pe linia de lărgime cu un galon de broderie.

Model nr. 45 (planșa 9). La ia de Bran se remarcă o croială simplă, din două lățimi de pînză la care se adaugă clinii de la subraț. Mînecile sînt bogate și croite din cîte o lățime de pînză fiind completate cu niște clini. La răscroiala gîtului ia este încrețită și cu guleraș îngust ornat cu riul nr. *4*. Galonul ornamental este dispus pe mîneci și pe piepți în ordinea următoare: în mijloc riul ornamental nr. *7*, încadrat în ambele părți cu riurile *3* și *2*, mîneca jos are brățară (*4*) sau este largă. În ambele cazuri ea va fi ornată cu riul nr. *1*. Întreaga broderie va fi realizată în punct de cruce și punct de broderie plină pe fire numărate, cu inișor, ață sau muline pus în 2—3 fire, ceea ce dă vigoare întregii execuții ornamentale.

Mărginimea Sibiului

Această zonă se caracterizează printr-un costum sobru și elegant la care iscusința meșterilor localnici au desăvîrșit croiala, ornamentația și aplicarea cromaticii, într-una din cele mai perfecte îmbinări artistice.

Model nr. 46. Ornamentica iei este sobră și de un rafinament ales. Caracteristica decorului constă în armonia dintre culorile alb și negru. Întreaga suprafață a iei este ornată cu dungi negre late de circa 2 cm („sibienești") realizată prin tehnica punctului „ciocănele" sau chici (v. fig. 7). Galoanele sînt brodate pe fir încrucișat („ciocănele"), dar împunsătura acului se face de sus în jos pe 2—3 fire și de jos în sus fir lîngă fir, în așa fel încît să se realizeze o panglică densă.

Cu răscroiala gîtului încrețită, ea primește un guleraș, îngust ornat cu model. Mînecile se termină cu volănaș (fodoră), iar creții sînt reținuți de un șnur negru. Ele sînt decorate cu cîte patru galoane negre care străbat mîneca în lungimea ei, ornate și ele pe umăr și de la cot în jos, cu riuri de broderie plină și punct de rămurică. Pe margine, volănașul este tivit cu dantelă neagră. Pieptul este decorat cu patru rînduri ornate fiecare cu cîte două riuri de broderie plină.

În montajul color nr. II, plasat la sfîrșitul lucrării este prezentată o ie executată după modelul descris mai sus.

Model nr. 47 (planșa 12). Riurile costișare (oblice) sînt executate în punct de cruce cu arnici negru și roșu, sau alte culori în armonie cu cromatica iilor respective. Riurile *3* și *7* sînt indicate pentru iile purtate cu chepTare sau bundițe.

Model nr. 48 (planșa 1). Decorul este executat în punct de cruce cu muline, mătase sau arnici roșu, negru etc. Numerele *3* și *5*, indică două galoane pentru rochii, bluze și jachete subțiri, iar riurile *1* și *4* pentru fețe de masă și seturi. Cromatica poate fi folosită la obiectele vestimentare, în armonie cu culoarea materialului textil.

Zona Dîmbovița

Model nr. 49 (planșa 35). Ia prezentată în montajul color nr. VI, plasat la sfîrșitul cărții este realizată pe fire numărate, dar care pot fi alese și la războiul manual. Aspectul iei este foarte tineresc. Motivele sînt florale trans-

puse geometric, lucrate cu muline albastru deschis pe mînecile scurte cu trei rîuri late și patru înguste, iar pieptii cu patru late și cinci înguste.

Model nr. 50 (planșa 63). Această ie este brodată cu arnici negru cu firul foarte plin, care dă vigoare întregii broderii. Creții de la răscroiala gîtului, sînt susținuți de un guler cu un rîu îngust de broderie în cruce. Restul rîurilor de pe ie sînt executate cu punct în urma acului (punct cu tighel). Mîneca fără altiță prezintă nouă rîuri de broderie. Gura cămășii este plasată în mijlocul feței. Pieptul este brodat cu douăsprezece rîuri. Ia este croită din trei lățimi de pînză, realizînd la subraț clini care se petrec pe suprafața pieptilor și a spatelui. Mîneca este largă și terminată cu tiv cu găurele și drug executat cu arnici vișiniu așa cum se poate vedea în montajul color nr. V de la sfîrșitul lucrării.

Model nr. 51 (planșa 63). Această ie de factură mai nouă, întîlnită în zonele Dîmbovița, Prahova etc., este brodată cu muline albastru deschis. Altița este formată din numeroase romburi în înălțime și lățime, care se prelungesc la distanțe egale iar trei rîuri împodobesc mîneca. Printre aceste rîuri șerpuiesc delicat rîuri înguste de dungi. Pieptii sînt ornați cu trei galoane cu aceleași motive geometrice (cel din mijloc fiind dublu), iar spatele cu trei galoane înguste. Creții la răscroiala gîtului sînt susținuți de un șnur tras printr-o coliță. În montajul color nr. I se prezintă această ie, gata confecționată.

Model nr. 52 (planșa 63). De o deosebită gingășie ornamentală, o prahoveană este brodată numai cu muline roșu cu firul în două și urnată cu rîuri de motive geometrice. Nu are încreț. La oarecare distanță de linia altiței pornesc pe mînecei trei galoane de broderie, cel din mijloc fiind mai lat, iar cele mărginașe mai înguste ca și pe piept. Printre galoanele brodate cu punct în cruce, șerpuiesc rîuri de broderie plină albă, executată pe fire numărate. Mîneca este largă și finisată jos prin tiv cu găurele așa cum se poate vedea în montajul color nr. V de la sfîrșitul lucrării.

Ștergarul de podoabă

Ștergarele, năfrămuțele, prosopul sau șervetul, în procesul de desăvîrșire ornamentală, începînd cu tindeele de culme și pînă la obrăzare, au cunoscut diferite dimensiuni și aspecte decorative.

Tot de la origine ștergarul este și un obiect de utilitate casnică, care mai tîrziu devine și obiect de podoabă, folosit la ornamentarea locuinței și cu deosebire a „odăii mari", așezat pe pereți pe spațiile goale, deasupra ferestrelor, deasupra tablourilor și a covoarelor, împodobit cu străchini din ceramică, în așa fel încît să înlăture monotonia albului pereților, prin cîmpurile decorative brodate pe ștergare.

Cînd îndeplinește funcția unui obiect de uz personal se numește și obrăzar. Frumos ornat, ștergarul mai este și astăzi un grai al sentimentelor; cînd flăcăul îi fură „năfrămuța" unei fete, constituie un semn de afecțiune. Fetele, încă de tinere, migălesc la aceste năfrămuțe și la ștergarele de nuntă. În vîrful bradului de nuntă, flutură „batista bradului", realizată de o tînără care are ambii părinți.

Pînza din care erau lucrate era pînă nu de mult țesută în război manual, în două sau patru ițe, din bumbac neînnălbit sau înnălbit, din fire de in și din borangic simplu sau amestecat cu bumbac. Ștergarele sînt împodobite la capete sau pe tot cîmpul, cu broderii țesute sau lucrate cu liniică, arnici, bumbac sau mătase vegetală. De obicei broderiile ocupă o treime sau un sfert din lungimea ștergarului, iar restul pînzei (cîmpul) este presărat cu flori sau motive mici, vrîstuțe înguste, sau cu cîte o monogramă frumos executată.

Pe la începutul secolului al XIX-lea, s-au utilizat în țesătură și fire de beteală ce imită aurul și argintul, iar mărgelele colorate și fluturii metalici sînt și astăzi așezați printre broderii în șiruri numite „rîuri" sau „rîurii" fiindcă șerpuiesc pe suprafața pînzelor ca niște ape.

Ornamentele folosite la decorarea ștergarelor pot fi grupate în patru categorii:

1. abstracte;
2. inspirate din flora regiunii (fitomorfe);
3. zoomorfe;
4. antropomorfe.

Motivele ornamentale sînt uneori încadrate de linii (rîuri sau vrîste) așezate paralel în grupuri orizontale, oblice sau transversale. Decorarea ștergarelor cu motive fitomorfe este mai răspîndită și de origine mai nouă. Motivele cele mai des folosite sînt: ghioceii, laleaua, garoafa, trandafirii, mărgăritarul, viorelele și chiar spicul de grîu.

Motivele executate cu îndemînare și precizie, sînt grupate în cîmpuri lucrate, care alternează cu spațiile albe, de care se despart uneori prin contururi executate cu fire de argint sau de aur.

Ștergarul se tivește pe laturile mici cu găurele, de la care atîrnă ciucurii executați cu inglița (croșeta), sau cu același material din care s-au realizat și broderiile principale. Folosirea unor motive cu vechime de pînă la 150 de ani, dezvăluie fondul principal al artei noastre textile.

Fiind un obiect de artă tradițională, ștergarul își găsește și astăzi rostul utilitar sau de podoabă, în locuințele moderne aranjate după gustul și fantezia fiecăruia. El se întîlnește frecvent la vestitorii de nuntă, la nedei, iar alese din borangic și migălite anume, ele devin podoaba capilară a tinerelor fete sau neveste.

Model nr. 1 (planșa 15). Armonios în compoziție și desăvîrșit în tehnică, ștergarul este atît de iscusit în întreaga realizare, încît emoționează și impune respect. Este un ștergar folosit în ritualul de nuntă și anume „încercuirea mirilor". Pe laturile mici este finisat cu horbotă făcută cu inglița, din arnici roșu și alb, iar rîurile se succed astfel: la bază, ștergarul este ornat cu rîul nr. *3*, un șir de păsări (cuci) executați în punct de cruce cu arnici negru și roșu, apoi rîul nr. *1* (din planșa 20) cu alte păsări (ciocănitoarea) pe spice de grîu și lalele despărțite prin rîul nr. 2 din planșa *13*. Compoziția centrală rămîne cea cu cerbi (planșa *15*). Se repetă apoi rîul cu ciocănitoarele, apoi cel cu pă-

sări, parcurgîndu-se, prima jumătate a tematicii. „Cîmpul" rămas, este ornat cu flori de mușcată. Intreaga broderie este realizată cu arnici negru și roșu.

In montajul color nr. XI, plasat la sfîrșitul lucrării se poate vedea acest ștergar, gata confecționat.

Model nr. 2 (planșa 15). Ștergarele din nordul Moldovei sînt finisate la capete cu franjuri roșii sau albe. Compoziția ornamentală începe cu rîul nr. 7 cu motivele florale spre franjuri, după care este brodat un rîu din motivele cu nr. 5 — rîu central — încadrat de rîul nr. 7. La distanțe egale se brodează paralel și orizontal șase rîuri cu nr. 6. Broderia este executată în muline cu firul în două și cu următoarea cromatică: roșu, galben, negru și liliachiu, iar punctul de broderie este în cruce.

Model nr. 3 (planșa 20). Este un ștergar de podoabă realizat din pînză românească cu firul potrivit de subțire. Pe laturile mici are ciucuri roșii fixați pe o horbotă de aceeași culoare. Compoziția este dispusă astfel: paralel cu rîul cu horbotă este brodat rîul cu nr. 5, cu arnici negru și roșu, și cu punct în cruce și de tighel, urmat la o distanță anume cu o suită de rîuri nr. 4, apoi nr. 3 și din nou nr. 4. La mijlocul acestei compoziții este așezat motivul ornamental nr. 2. Broderia este executată cu inișor.

Model nr. 4 (planșa 17). Acest model de ștergar cu „fuxia" din zona prahoveană, este finisat pe laturile mici cu tiv cu găurele. La 5 cm de tiv este dispusă broderia rîului nr. 2. Ștergarul are o compoziție florală principală, bogatul rîu de fuxia, este brodat cu muline cu firul în două și în culorile roșu și negru, ca întreaga broderie. Rîul central este încadrat de un alt rîu subțire însemnat cu nr. 2. La 12 fire de la acest rîu și pe un rînd de cruciulițe executate cu muline roșu, se brodează motivele ornamentale de la planșa 31, însemnat cu nr. 3. Pe cîmpul ștergarului se presară frunze stilizate roșii și negre. Punctul de broderie este în cruce.

Acest ștergar este prezentat în montajul color nr. VI plasat la sfîrșitul lucrării.

Model nr. 5 (planșa 21). Este un ștergar prahovean, brodat cu roșu și negru, destinat ca dar nașilor la nuntă. Pe laturile mici sînt fixați, de o horbotă albă, ciucuri albi lungi de 10 cm. Rîurile sînt transpuse în tehnica pe fire numărate la distanțe egale: la 7 cm de margine se realizează primul rîu ornamental (nr. 5). La aceeași distanță se brodează rîul floral nr. 4. Repetîndu-se aceeași dimensiune între rîuri, urmează rîul nr. 3 și apoi la 5 cm — nr. 1, iar la mijloc se va așeza buchetul de trandafiri. Intreaga compoziție ornamentală va fi încheiată cu rîul nr. 1 așezat la 5 cm distanță de compoziția centrală.

Model nr. 6 (planșa 24). Broderia acestui ștergar este executată cu punct în cruce și cu arnici roșu și negru. Rîurile de pe ștergar sînt dispuse după cum urmează: la marginea de jos, finisată cu horbotă și ciucuri, este brodat rîul subțire nr. 2, de la care mai sus cu 7 cm se desfășoară un rîu bogat din garofițe (nr. 4). Mai sus, și dispusă de trei ori pe lățimea ștergarului, este așezată compoziția ornamentală nr. 3. Cîmpul este presărat cu motive mici de broderie albă.

Acest ștergar este prezentat în montajul color nr. IX, din partea finală a lucrării.

Model nr. 7 (planșa 24). Tot în montajul color nr. IX din partea finală a lucrării este prezentat un ștergar de podoabă, brodat pe etamină bej cu o textură deasă și fină lucrat cu coton roșu și negru. Laturile mici sînt finisate cu punct de feston, de care sînt fixate franjuri roșii și albe. Mai sus se brodează un rîu îngust, cu punct în cruce și tighel cu ață roșie; rîul de broderie nr. 1 se repetă, iar apoi se brodează modelul nr. 5 „dublu". Pentru completarea modelului, cele trei rîuri de jos se repetă la aceeași distanță. Două vrîste înguste brodate în punct de cruce, cu negru în mijloc și cu ață de culoare roșie pe margini, completează compoziția ornamentală a unei laturi.

Model nr. 8 (planșa 31). Acest ștergar este destinat obiectelor textile de podoabă. Intreaga broderie este executată cu arnici albastru. Motivul principal este vița de vie. Terminată pe laturile mici cu franjuri încrucișate, compoziția decorativă își începe realizarea cu rîul îngust nr. 2, după care urmează la distanța stabilită de estetică și preferință, rîul de broderie nr. 1, apoi din nou nr. 2, la jumătatea căruia se brodează motivul ornamental nr. 3. Punctul de broderie este în cruce și de contur.

Model nr. 9 (planșa 31). Ștergarul este ornat cu un rîu de broderie în stil geometric foarte vechi. Coloritul, policrom, este sobru: cafeniu, albastru și negru. Laturile mici sînt finisate cu horbotă albă, prinsă de un tiv cu găurele. Mai sus de tiv șerpuiește, brodat cu arnici negru și albastru și cu punct în cruce și de contur, rîul nr. 7. La 2 cm de acest rîu urmează rîul nr. 6 și din nou rîul nr. 7. Vrîste înguste, ornează întregul cîmp al ștergarului. Ele sînt brodate cu punct în cruce și cu arnici albastru și negru.

Model nr. 10 (planșa 25). Acest model de ștergar a fost întîlnit în zonele Prahova, Buzău, Dîmbovița etc. Laturile mici ale ștergarului sînt finisate cu tiv cu găurele. El este ornat în felul următor: la 5 cm de marginea tivului cu găurele este dispus rîul de broderie nr. 1. La aceeași distanță este așezat apoi un galon floral nr. 2. La mijlocul acestui galon și mai sus cu 5 cm este așezată compoziția zoomorfă (pupăza). Ornamentica ștergarului este încheiată cu rîul nr. 1. Intreaga broderie este executată cu arnici negru și roșu, în punct de cruce.

Model nr. 11 (planșa 28). Modelul reprezintă ornamentica unor ștergare vechi, folosite în ritualul de nuntă (darul nașilor). Intreaga broderie este executată cu arnici roșu și negru. Pe laturile mici este finisat cu tiv cu găurele de care sînt fixați ciucuri roșii, lungi de 10 cm. Rîurile ornamentale sînt dispuse succesiv: la 2 cm de tiv este brodat rîul nr. 3 de la care, la 5 cm mai sus este dispus rîul de broderie nr. 2. Urmează desfășurarea compoziției ornamentale centrale (nr. 1) care conferă ștergarului o aleasă măiestrie decorativă. Rîul de broderie nr. 3 desăvîrșește ornamentica laturilor mici ale ștergarului. Intregul cîmp este ornat cu boboci de trandafir, iar la mijloc s-a brodat o monogramă.

In montajul color nr. XIII de la sfîrșitul lucrării se prezintă acest ștergar realizat după indicațiile de mai sus.

Model nr. 12 (planșa 34). La acest vechi ștergar din zona Mehedinți laturile mici, sînt ornate cu franjuri roșii și negri. La 2 cm de margine este brodat rîul nr. 3. Intre compoziția ornamentală principală (doi cocoși ce privesc o floare) și rîul de broderie nr. 5, se observă transparența unui rîul de strelucrat cu bumbăcel subțire, de culoare albă. Urmează rîul de broderie nr. 1

și garofițe negre de dimensiuni mici și stilizate geometric, presărate pe cîmpul ștergarului. Decorul este realizat în punct de cruce și punct de contur, iar cromatica broderiei este următoarea: roșu, negru, galben și puțin verde.

Acest ștergar este prezentat în montajul color nr. XIII de la sfîrșitul lucrării.

Model nr. 13 (planșa 34). Acest model reprezintă decorul unui vechi ștergar de podoabă. Laturile mici sînt finisate cu franjuri roșii, înodate iscusit ca la macrame, fixate pe un tiv cu găurele. La o distanță de 3 cm de acest tiv, se brodează rîul *nr. 2*, deasupra căruia este așezată, de trei ori și în direcție orizontală, compoziția decorativă nr. *4*, desfășurată în toată frumusețea ei; urmează apoi, rîul de broderie nr. *2* precum și bobițe de struguri, presărate pe cîmpul ștergarului. Punctul de broderie este în cruce, iar paleta coloristică cuprinde: roșul, negru, și verdele.

Model nr. 14 (planșa 32). Ștergarul realizat după acest model este finisat pe laturile mici cu tiv cu găurele de care sînt fixați ciucuri roșii și albi prinși cu inglița. Compoziția ornamentală este așezată la 4 cm de tivuri și începe cu un rîu în stil geometric *(nr. 5)* și continuă cu ornamente geometrice încoronate de un duet zoomorf (doi cocoși în ținută agresivă). Punctul de broderie este în cruce și paleta policromă cuprinde roșu și negru.

Model nr. 15 (planșa 32). Concepția creatoare realizează două clase ornamentale: abstract și fitomorf. Ștergarul este croit din pînză românească cu firul plin. Laturile mici sînt ornate cu horboță de care sînt fixați ciucuri mici, roșii. Suita decorativă realizează următoarea dispoziție: rîul de broderie nr. *6*, la mijlocul căruia este brodată compoziția ornamentală nr. *4*, urmată de nr. *2* și din nou de broderia nr. *6*.

Motive mici brodate cu arnici roșu sînt presărate pe cîmpul ștergarului. Decorul este lucrat în punct de muscă și cu arnici roșu și negru.

Model nr. 16 (planșa 18). Ștergarul executat după acest model este realizat din etamină bej, cu o contextură fină. Pe laturile mici este finisat cu feston executat cu muline roșu. Decorul ștergarului cuprinde rîul nr. *1*, secondat de nr. *2*, terminîndu-se cu rîul nr. *1*. Cîmpul ștergarului este presărat cu motive din rîul de broderie nr. *2*. Întreaga broderie este realizată cu punct de cruce. Coloritul este policrom și prezintă următoarea paletă: vișiniu, roșu, negru, albastru și cafeniu.

În montajul color *12* de la sfîrșitul lucrării se prezintă un ștergar executat după modelul descris mai sus.

Model nr. 17 (planșa 56). Original prin compoziția decorativă subliniată de unele caracteristici bucovinene ale ornamentației textile de podoabă, acest ștergar prezintă următoarea compoziție: la 3 cm de tiv este așezat rîul de broderie nr. *4*, ca numai la 1 cm să-l secondeze compoziția ornamentală centrală (rîu de cocoși și flori). În continuare se repetă rîurile nr. *3* și *1*. Ștergarul este brodat cu punct în cruce, realizînd următoarea paletă coloristică: roșu, negru, vișiniu și galben.

Model nr. 18 (planșa 42). Pe o piesă nouă realizată din etamină albă, subțire, se desfășoară o compoziție decorativă tradițională, de culoare roșie-gălbuie, neagră, secondată de un rîu de ajur, brodat cu bumbăcel subțire alb. Urmează un rîu bogat din motive florale, brodat cu muline roșu gălbui (portocaliu), verde și negru și ornat cu fir de argint (nr. *5*), rînd de ajur alb, rîul de broderie nr. *8* de pe planșa *35* și cîmpul presărat cu motive mici roșii și negre, ornate cu fir de argint.

Acest ștergar este prezentat în montajul color nr. XIII plasat în finalul lucrării.

Model nr. 19 (planșa 35). Ștergarul cu garoafe prezentat în montajul color nr. VIII de la sfîrșitul lucrării, este confecționat din etamină fină, albă. Compoziția ornamentală are la bază rîul de broderie nr. *3*, executat din muline cu firul în două și în culorile roșu, negru și verde apoi un rînd de ajur brodat cu muline alb și în final urmează decorația principală, constînd dintr-un rînd de garoafe, brodate cu muline negru, roșu verde și fir de argint.

Patru vrîste înguste completează suita decorativă. Ele sînt așezate la distanță de 3 cm una de alta și sînt realizate cu muline roșu, negru și fir de argint.

Model nr. 20 (planșa 35). Decorul principal al acestui ștergar este brodat cu muline portocaliu, negru și fir de metal auriu, pe etamină albă; cuprinde rîul nr. *6*, un rînd de ajur brodat cu muline alb și apoi compoziția ornamentală centrală floral geometrică *(nr. 7)*. Bogăția compozițională este pusă în valoare și de rîndul de ajur brodat cu muline alb, mai sus de acest rîu, urmat de rîul de broderie nr. *6*. Cîmpul ștergarului este presărat cu mici motive florale. Punctul de broderie folosit este punctul în cruce.

Acest ștergar este prezentat în montajul color nr. XIII de la sfîrșitul lucrării.

Model nr. 21 (planșa 68). De o finețe remarcabilă și o tehnică desăvîrșită, ornat cu rîuri de broderie „cu două fețe", ștergarul prezentat în montajul nr. IV de la sfîrșitul lucrării este o adevărată podoabă de artă textilă. În compoziție se succed: rîul nr. *4*, rîul nr. *5* pus în lumină de cele două galoane ce îl încadrează și sînt executate cu mătase albă nerăsucită și cu punctul „urzit pe fir". Compoziția ornamentală se încheie cu rîul de broderie nr. *4*, iar cîmpul rămas liber este presărat cu garofițe roșii și negre. Paleta cromatică folosită este: roșu, negru și fir de argint.

Model nr. 22. Marama prezentată în montajul color nr. V de la sfîrșitul lucrării este confecționată din pînză de borangic cu firul viguros. Ea este ornată cu rîuri de ajur alese în război și se poartă cu precădere în regiunile de munte, de către femei și adesea chiar la șes, de către femeile vîrstnice. Prin aceasta s-au înlocuit broboadele și este uneori dăruită și nașilor.

Model nr. 23 (planșa 10). Cu acest model se ornează batista purtată la brîul de nuntă. Bogat ornamentată și cu o cromatică vie prezintă o broderie în cruce, iar paleta cromatică constă din roșu, negru, verde-gălbui, albastru și cafeniu. După ceremonial, feciorul o poartă la chimir (cingătoare) sau la brîu, în chip de podoabă (obrăzar).

Perna de podoabă

Un factor decorativ plurifuncţional din suita textilelor care împodobesc camera de oaspeţi îl constituie perna de podoabă: pe pat, pe scaun, pe lada de zestre etc.

Pernele ornate numai pe căpătîiul lor sînt destinate oaspeţilor şi adesea fac parte din zestrea viitoarei mirese. Acestea sînt aşezate în şiruri la căpătîiul patului sau pe sipetul (lada) de zestre, spre deosebire de cele de podoabă care se aşază pe diferite obiecte sau suprafeţe.

Model nr. 1 (planşa 59). Realizate din pînză matador, pernele noi din zona Prahova prezintă următoarea cromatică: roşu, vişiniu şi negru. Chenarul care încadrează compoziţia florală centrală însemnat cu nr. *1* este format din motive de un deosebit rafinament artistic. Se brodează cu aţă coton mercerizat roşu şi negru şi se finisează pe laturile mici (din dreapta şi stînga pernei) cu franjuri lungi în culorile modelului. Mijlocul este ornat cu buchetul de trandafiri nr. *3* din planşa *51*, brodat cu roşu şi vişiniu (dacă pînza are o contextură deasă, se execută în patru cruciuliţe pe acelaşi punct de desen).

În montajul color nr. XII de la sfîrşitul lucrării se prezintă această pernă.

Model nr. 2 (planşa 61). Modelul cuprinde o compoziţie zoomorfă (doi eurcani) cu un ax central dintr-un ghiveci cu flori. Modelul este din zona Sibiu şi se execută cu coton gros sau muline, de culoare albastru marin şi pe o etamină cu o contextură deasă. Compoziţia tematică ornamentală este încadrată de două rîuri de factură arhaică aşa cum se poate vedea în montajul color nr. XIV plasat la sfîrşitul lucrării.

Model nr. 3 (planşa 62). Rîurile de feţe de pernă notate cu *1* şi *2*, reprezintă o compoziţie ornamentală din rîuri înguste şi flori de cîmp redate geometric, în punct de cruce, în următoarea paletă: negru şi galben-portocaliu, armonizată cu mult discernămînt artistic.

Model nr. 4 (planşa 62). O altă pernă de podoabă (nr. *4*) prezintă un decor floral — geometric executat în cruce pe pînză matador, cu aţă coton mercerizat cu firul în două. Predomină culorile roşu şi negru, iar linia compoziţiei în zigzag, este întrepătrunsă de trei rîuri ornamentale florale, la care se adaugă şi culoarea verde crud. Capetele acestor rîuri primesc la ambele extremităţi franjuri din coton gros în culorile rîului ornamental. Punctul de broderie este în cruce.

Această pernă este prezentată în montajul color nr. XII de la sfîrşitul lucrării.

Model nr. 5 (planşa 24). Acest model constituie un decor pentru o pernă ornată la mijloc cu o floare geometrică, brodată cu galben şi cafeniu, liliachiu în două nuanţe, roşu şi grena spre marginea petalelor. Ea este încadrată într-un romb de culoare cafenie. Perna este împodobită pe margine cu un rîu ornamental din garofiţe roşii şi grena, răsucite pe un lujer negru (v. planşa *24*, detaliul *4*). La dreapta, la stînga şi pe marginea laturilor, perna este ornată cu două grupe de franjuri prinse cu un ciucure.

În montajul color nr. XI plasat la sfîrşitul lucrării se poate vedea această pernă.

Model nr. 6 (planşa 29). Această piesă este brodată cu coton mercerizat, roşu cu firul pus în două şi pe etamină bej. Compoziţia ornamentală este florală. Pe toate laturile perna este finisată cu punct de feston rar. Este o realizare a zonei Harghita. Perna poate fi realizată cu succes şi pe o pînză panama aşa cum se poate vedea în montajul color nr. VI de la sfîrşitul lucrării.

Model nr. 7 (planşa 11). Această pernă este brodată cu rîurile *1* şi *2*, în stil geometric. Compoziţia tematică „graiul păsărilor" sau „dialog de prima-

vară" este transpusă cromatic în roşu, cafeniu, negru, portocaliu, galben şi verde. Este ornată la colţurile de sus cu doi ciucuri bagaţi (dacă pînza este deasă şi doriţi ca modelul să fie mărit, brodaţi pentru acelaşi punct patru crucuIiţe).

În montajul color nr. XII de la sfîrşitul lucrării se prezintă o pernă realizată după modelul de mai sus.

Model nr. II. Punctul de broderie este în cruce pe întreaga suprafaţă a pernei. Compoziţia este un cîmp de flori, împodobit cu garoafe roşii, portocalii cu vişiniu. Florile sînt încadrate de mici motive geometrice executate cu negru şi portocaliu. Aţa folosită este mulineul, cu firul în două.

Acest model este redat în montajul color nr. XIII, de la sfîrşitul lucrării.

Modele pentru fețe de masă și alte obiecte de podoabă textilă

ÎN armonia unei camere mobilate în stil popular, fețele de masă ocupă și ele un loc important. Reprezentînd suprafețe bogat brodate, trebuie încă de la început să acordăm o atenție deosebită calității tehnice, compoziției ornamentale și valorilor cromatice. Ele au fost întotdeauna un obiect de podoabă a camerelor de oaspeți.

Modelele colorate și grupate după concepția creatoare a artistului popular zonal, se vor așeza pe pînză după regulile esteticii. În așezarea motivelor sau a rîurilor, ne vom folosi de liniile directoare: linia de mijloc pe latura de lungime și pe aceea de lățime și diagonala colțului sau bisectoarea. Ele ne vor ajuta să împărțim materialul propus, în dimensiuni egale și să așezăm pe pînză modelul simetric și estetic.

Majoritatea pînzeturilor de in, cînepă, bumbac, etamină etc. nu întotdeauna au dimensiunile necesare pe lățime, pentru a putea satisface dimensiunile fețelor de masă; de aceea pînza va fi înădită la mijloc prin horbotă realizată cu iglița, dantelă mecanică, sau cu unul din punctele de cusături sau broderie (cheițe, drug etc.). Fețele de masă mai mici care acoperă doar suprafața sau chiar numai mijlocul mesei (mileuri), se vor putea realiza din orice fel de lățime de pînză. Tivurile vor fi și ele calculate și în general nu vor fi mai late de 0,2—0,4 m, atunci cînd vor finisa laturile cu tiv cu găurele. Ele mai pot fi brodate cu feston realizat cu croșeta, sau cu acul, cu ață în culoarea predominantă a compoziției ornamentale.

După ce ne-am împărțit pînza în patru dimensiuni egale, realizînd liniile de mijloc și ne-am suprapus firul de lungime peste firul de lățime obținînd linia bisectoare, procedăm la calcularea modelului pe pînză. Experiența tehnică și estetică a stabilit ca motivul principal ornamental să orneze colțurile. Acest motiv se va dispune pe linia de mijloc a laturii mici (de lățime) și se va continua modelul pînă se va întîlni bisectoarea. De aici direcția rîului de broderie se va schimba, realizînd colțul în caz că este necesar, cu o oglindă mică și fără ramă, așezată oblic pe bisectoare.

Figura 10, realizează acest sistem de a obține un colț armonios compoziției, folosind un rîu de broderie format din motive omogene ca stil și importanță estetică. Acest procedeu tehnic este valabil și pentru pregătirea seturilor, șervetelor pentru masă sau a oricărui obiect de podoabă textilă brodat.

Zona Prahova

Model nr. 1 (planșa 31). Este o față de masă din pînză matador, de culoare albă, finisată pe margini cu tiv cu găurele. Ea este ornată marginal și central cu un rîu ornamental bogat, colorat în negru-portocaliu și albastru în două nuanțe. Pe mijloc fața de masă este decorată cu aceleași motive. Pe planșă modelul poartă nr. *5*.

Această față de masă este prezentată în montajul color nr. XV plasat la finalul lucrării.

Zona Dorohoi

Model nr. 2 (planșa 68). Modelul de față de masă prezentat în montajul color nr. VI de la sfîrșitul lucrării este realizat în punct de cruce. Colțurile sînt

Fig. 10. Așezarea rîurilor de broderie românească pe fețe de masă și milieuri.

frumos și bogat ornate cu o compoziție din garoafe și lalele, brodate cu negru,
vișiniu și roșu, cromatică ce se extinde pe întreaga suprafață a modelului.
Compoziția din mijloc este realizată din rîul de broderie nr. 3 și la colțuri se
ornează cu cîte o lalea stilizată.

Model nr. 3 (planșa 37). Această față de masă din zona Dorohoi este rea-
lizată din pînză matador de culoare albă și este brodată cu muline cu firul în
trei. Compoziția ornamentală este florală și așezată cu deosebire la colțuri și
la mijlocul laturilor de jos. Motivele principale sînt legate între ele prin trei
rîuri de pupi roșii și negri, iar pe rîul din mijloc sînt brodate în poziție inversă,
jumătăți de floare. Mijlocul feței de masă este ornat cu petale de floare, legate
cu un rîu de pupi. Totul se brodează în cruce iar laturile sînt finisate cu tiv cu
găurele, așa cum se poate vedea în montajul color nr. XVI, plasat la sfîrșitul
lucrării.

Model nr. 4 (planșa 37). Alt model de față de masă decorat la cele patru
laturi cu un rîu de broderie din coton mercerizat cu firul în două, de culoare
roșie și neagră, este prezentat în montajul color nr. X din finalul lucrării.
Acest rîu este redat pe planșa 9 și este notat cu nr. 3. El încadrează și dea-
supra compoziția ornamentală principală și anume „roata prahoveană",
dispusă pe două rînduri. Toate laturile sînt întretăiate la mijloc de o

compoziție romboidală formată din patru motive succesive și descrescînde.
Mijlocul este și el brodat, iar punctul de broderie este cel în cruce. Acest model
este întrebuințat și la ornamentarea cămășilor bărbătești (v. planșa 37, nr. 2,
fețe de masă).

Model nr. 5 (planșa 33). Acest model se abate de la regulile simetriei, dar
nu și de la acele ale echilibrului estetic. Fața de masă cuprinde un rîu de bro-
derie îngustă, de la care pornesc cinci rîuri, care traversează în diagonal supra-
fața și care sînt calculate astfel: împărțim pînza în patru părți egale și
muchiem călcînd cu fierul. Pe primul pătrat așezăm buchetul de trandafiri.
Primul rîu oblic este așezat pe linia bisectoare, iar celelalte patru sînt dispuse
lateral la distanțe egale, pe laturile din stînga și din dreapta ei. Cromatica este:
roșu, grena și negru. Dacă pînza este deasă, brodați pentru același punct, patru
cruciulițe.

În montajul color nr. XVIII se prezintă această față de masă, gata exe-
cutată.

Model nr. 6 (planșa 37). Mileul brodat pe pînză cu firul de in subțire, de
culoare grej, are un tiv cu găurele, mărginit de un chenar cu garoafe, reali-
zate cu muline roșu, grena, galben și negru. Același model se poate broda pe o
frumoasă față de masă. Buchetele de garoafe sînt așezate la colțuri, sau la mij-
locul laturilor.

Montajul color nr. XVI plasat la sfîrșitul lucrării prezintă acest mileu
care a fost executat după modelul de mai sus.

Model nr. 7 (planșa 37). Modelul încadrează laturile feței de masă, cu
rîul de broderie chiar pe lățimea tivului cu găurele oarbe, realizat în cruce.
Cromatica folosită este grena și roșu. Motivele principale florale geometrizate
sînt așezate de cinci ori pe fiecare latură, încadrate de motivele secundare dis-
puse în linie dreaptă. În mijloc fața de masă are brodat un mic milieu ornat
la colțuri cu un motiv principal, încadrat de două mai mici.

Model nr. 8 (planșa 10). Concepția ornamentală a acestui model de față
de masă a fost inspirată de pe o dantelă (horbotă). El este realizat în stil
geometric și trebuie brodat pe toate laturile, care în prealabil au fost finisate
cu feston lucrat cu o croșetă (igliță). Dimensiunile feței de masă sînt egale cu
suprafața mesei, plus 0,40 m, depășire peste margini. Punctul de broderie este
în cruce, iar culorile aței (arnici, coton mercerizat sau muline cu firul în două)
sînt cele recomandate de model: roșu, negru și albastru. Întreaga suprafață a
feței de masă este presărată cu albăstrele stilizate. Este un model de deosebită
măiestrie compozițională, realizare a creatorilor populari din nordul Moldovei
(Dorohoi, rîul nr. 1).

Model nr. 9 (planșa 10). Acest model prezintă o față de masă sau mileu,
brodate cu arnici roșu și negru, și cuprind broderia (nr. 2) dispusă de două
ori pe laturile dimensionate. Distanța dintre ele este presărată cu garofițe roșii,
realizînd astfel un galon lat de o deosebită bogăție ornamentală.

Model nr. 10 (planșa 65). Modelul de față de masă prezentat în montajul
color nr. XIX de la sfîrșitul lucrării este cules din zona Prahova. Realizată din
pînză românească cu firul gros și cu o contextură foarte regulată, această față

de masă este brodată cu următoarele culori: albastru, negru și galben, sau grena, roșu, negru și galben.

Pe margine, compoziția începe cu rîul de broderie cu nr. *1*, realizat cu arnici albastru deschis și galben-portocaliu, la colțuri, are trei motive (*2*), brodate cu arnici albastru ca noaptea, albastru deschis, galben-portocaliu și negru. De la extremitatea de sus a motivului al doilea, pe întreaga suprafață, același rîu (nr. *1*) — este brodat cu arnici albastru închis. La jumătatea motivului mare și legat de motivul mic care ornează mijlocul lui — pornește încă un rîu (*1*) cu arnici albastru deschis, completat cu niște calici de floare executați cu arnici albastru închis — care leagă motivul de colț cu cel de mijloc și se continuă pe toate laturile. Întregul cîmp al feței de masă este împărțit în pătrate și dreptunghiuri, ornate în mijloc cu motivul de broderie nr. *4*. Punctul folosit în realizarea acestui model, este punctul în cruce.

Modele de seturi pentru sufragerie

Model nr. 1 (planșa 43). Setul este brodat pe pînză de in în culorile negru, albastru și roșu. Marginile sînt conturate cu un rînd de broderie în cruce și cu arnici negru, de la care pleacă rîul de broderie nr. *1*. Mijlocul este ornat cu un galon mai lat din motive geometrice (nr. *2*).

Model nr. 2 (planșa 43). Laturile acestui set sînt inegale din cauza contexturii neregulate a pînzei, lucru de care trebuie ținut seama. Rîul de broderie de pe margini (nr. *3*) pornește de la un rîu îngust format din crucilițe, realizate cu arnici negru. Tivurile sînt cusute pe dos, cu punct oblic și numai după aceea se brodează rîul de pe margine, cu arnici roșu, negru și verde, cromatică valabilă pentru întreaga broderie. Setul este ornat cu galonul decorativ nr. *4*, format din cinci motive în fiecare colț.

Model nr. 3 (planșa 10). Acest model este brodat cu arnici roșu și negru. Dimensiunile pot fi cele preferate. Punctul de broderie este în cruce, iar tivurile sînt brodate cu găurele.

Aceste modele de seturi pentru sufragerie sînt prezentate în montajul color nr. X de la sfîrșitul lucrării.

Învelitoare de televizor

Model nr. 1 (planșa 24). Această învelitoare este confecționată din pînză matador bej. Cu tivurile cusute ascuns, marginile sînt subliniate de un rînd de cruci, executate cu muline roșu. Rîul de broderie dantelată începe chiar de lîngă marginea laturii de jos și a celor două laterale egale cu înălțimea carcasei de televizor plus 0,20 m. Buchetele de mușcate sînt încadrate de broderia executată cu muline roșu. Mijlocul este ornat cu o fundă, realizată în punct de cruce ca și întreaga broderie, cu muline în nuanțe de roșu și grena.

Această învelitoare de televizor este prezentată în montajul color nr. XVI de la sfîrșitul lucrării.

Draperii pentru perdele

Model nr. 1 (planșa 24). Pe culoare portocaliu deschis și dintr-o stofă subțire sau chiar tergal, cele două draperii din montajul color nr. XX de la sfîrșitul lucrării sînt decorate cu același model de broderie ca și învelitoarea de televizor. Primul rîu de broderie este completat de alte două rîuri mai înguste. Urmează alte două rîuri de la care pleacă pe lungime și în șiruri subțiri, șase rîuri care cresc de la opt motive la treisprezece. Întreaga ornamentație se repetă și de jos în sus. Latura de jos este finisată cu festoane rotunde, brodate cu arnici roșu.

Peretarul

MOBILIERUL nou, dimensiunile spaţiului de locuit, concepţia nouă a tapiseriei moderne şi necesitatea armonizării ei cu aspectul general al locuinţei, impun adaptarea broderiilor textile la dimensiuni noi şi la o exigenţă sporită în realizarea frumosului confortabil, inspirat din arta populară.

Peretarul, ornament textil realizat cu deosebire pentru holuri, camere de oaspeţi sau de lucru, camere pentru copii, sufragerii sau încăperi mobilate în stil popular, a primit de-a lungul perioadelor evoluţiei sale ornamentale diferite dimensiuni, denumiri şi destinaţii. Rămîne valabilă în toate aceste perioade valoarea artistică-utilitară. De diferite dimensiuni şi realizat din diferite materiale, el este ornat cu rîuri alese în război sau brodate cu acul, variind de la compoziţii ornamentale florale sau geometrice pînă la siluete înveşmîntate în port popular românesc. Peretarele sînt accesibile celor mai mici spaţii şi celor mai variate stiluri de mobilier.

Model nr. 1 (planşa 18). Peretarul reprezintă o compoziţie zoomorfă cu decor de primăvară, realizată pe etamină fină, de culoare bej. Un rîu de broderie îngustă îl încadrează pe trei laturi. Pe latura de jos compoziţia ornamentală este inspirată dintr-o scoarţă moldovenească (v. planşa 56, nr. 3). Punctele de broderie folosite sînt punctul de ţighel şi cel în cruce. Paleta cromatică este: roşu, negru, grena, galben, albastru, verde, portocaliu şi două nuanţe de cafeniu.

În montajul color nr. XII de la sfîrşitul lucrării se prezintă acest peretar gata executat.

Model nr. 2 (planşa 22). Din acelaşi material şi cu aceeaşi cromatică, acest peretar este de asemenea încadrat pe trei laturi, cu un rîu de broderie românească. Pe latura de jos, rîul ornamental este format din două motive florale (v. planşa 62, nr. 3), iar celelalte trei sînt finisate cu punct de feston. Franjuri lungi, albe, roşii şi negre împodobesc partea de jos a peretarului.

Acest peretar este prezentat gata confecţionat în montajul color nr. VII de la sfîrşitul lucrării.

Model nr. 3 (planşa 15). Este un peretar realizat din pînză etamină cu pătrăţelele mari, finisat pe toate laturile cu arnici roşu şi negru, cu firul în două şi brodat cu croşeta. Pe latura de sus este montată o culisă din panglică subţire, cusută pe dos cu punct oblic. La partea de jos este ornat cu ciucuri mici albi şi roşii, prinşi de o horbotă îngustă. La 2 cm de margine şi aşezat pe mijloc, este brodat un motiv floral şi altele avimorfe (cuc, ciocănitoare, lebădă etc.). Urmează motivul nr. *1* de la planşa 20 şi la 19 cm repetăm rîul îngust de broderie. Compoziţia ornamentală se încheie cu lebăda cu patru puişori din planşa *31*, nr. *3*.

Acest peretar este prezentat în montajul color nr. VII de la sfîrşitul lucrării.

Model nr. 4. Materialul textil folosit pentru acest model este o pînză de in cu o contextură regulată şi deasă de culoare gri. Modelul reprezintă o păpuşă stilizată, al cărei colorit este următorul: roşu, albastru, portocaliu, verde, galben şi cafeniu. Tehnicile de broderie folosite sînt punctul de feston executat foarte rar şi întrebuinţat la cap, gît şi guşă, punctul de rămurică în rînduri alăturate şi punctul încrucişat. Latura de jos este ornată cu un galon executat în punct de rămurică şi gura păpuşii şi cu un rîu de broderie în cruce realizat cu coton mercerizat roşu şi negru. Latura de sus este subliniată de un rîu îngust de broderie pe fire numărate. Două rînduri de paiete fixate cu mărgele colorate ornează latura de jos, terminată cu franjuri în culoarea tonurilor de aţe folosite la broderie.

Acest model este prezentat în montajul color nr. VII unde se poate vedea peretarul gata executat.

Model nr. 5. Acest peretar este confecționat din pînză de in de culoare grej (oleandă), așa cum se poate vedea în montajul color nr. XII de la sfîrșitul lucrării. Tematica reprezintă o siluetă înveșmîntată în costum de Breaza (zona Prahova), decorată cu un rîu de broderie cu muline roșu, negru, galben și liliachiu, cu punct de rămurică în rînduri alăturate. Gura păpușii este realizată în punct de feston și cu muline roșu. Pe latura de jos peretarul este finisat cu franjuri roșii și negre lungi de 0,15 m.

În planșa nr. *1* de la sfîrșitul lucrării acest model este redat în mărime naturală, iar în montajul color XII se prezintă peretarul gata executat.

Model nr. 6 (planșa 16). Acest peretar reprezintă stilizarea grafică a unui timbru românesc ornat cu o țărancă înveșmîntată într-un costum din Bucovina, redînd fidel cromatica costumului popular din această zonă (v. montajul color nr. XI de la sfîrșitul lucrării). Latura de jos este ornată cu un rîu îngust de broderie și cu unul mai lat dispus puțin mai sus (v. planșa 56, nr. 5). Silueta are la picioare un vas frumos de „Marginea". În partea dreaptă, peretarul este decorat cu un buchet de flori de cîmp. Acest model este redat în mărime naturală în planșa nr. 2 de la sfîrșitul lucrării.

Supliment decorativ pentru spațiile locuințelor moderne

PENTRU iubitoarele de artă textilă românească care posedă un nivel tehnic mai avansat, propun cîteva stampe decorate cu elemente florale: flori consemnate în legende, flori de ornament.

Model nr. 7. Este un peretar ornat cu flori de păpădie și căline roșii, cadrul unei scene cu trei dansatoare înveșmîntate în costume populare și un „stîrc" îmbrăcat cu „cheptar" și purtînd pe cap pălăriuță de „cocon", iar în picioare ciuboțele negre (v. montajul color nr. XIV de la sfîrșitul lucrării). Paleta cromatică este: portocaliu în nuanțe, cafeniul și verdele, la păpădii; roșu aprins pentru crengile călinului; negru, alb, roșu și fir de argint la costumele fetelor. Latura de jos este ornată cu franjuri roșii și negri fiind decorată cu un rîu de fluturi aurii fixați cu mărgele colorate și cu un galon de broderie.

Model nr. 8. Intr-o interpretare grațioasă și actuală, peretarul prezintă „floarea soarelui", cu tonurile-i galbene, portocalii și verzi, sugerînd lumină și bucurie (v. montajul color nr. XVII de la sfîrșitul lucrării). Ornat pe latura de jos cu motive de broderie tradițională executate cu muline roșu, negru, auriu și grena, în punct de broderie plină și punct de rămurică și finisat cu franjuri albe, negre și roșii lungi de 0,15 m, peretarul poate completa cu succes ambianța celui mai pretențios interior. Paleta cromatică adaugă tonuri liliachii. Laturile din stînga și dreapta sînt finisate cu punct de festoni executat cu acul și cu muline auriu, cu firul în două.

O poliță cu linguri pirogravate sau cu vase mici de ceramică; un ciucure de clopoței realizat la secțiile de feronerie, care la momentul potrivit poate să invite oaspeții în sufragerie; o strachină din ceramică sau un calendar deosebit etc. pot completa cu succes partea de sus a oricărui peretar. Modelul de mai sus realizat din pînză de in grej este redat în mărime naturală în planșa nr. 2 de la sfîrșitul lucrării.

Model nr. 9. Acest peretar este ornat cu trei „dalii", brodate în tonuri de roșu, galben și negru. Frunzele sînt executate în tonuri de verde, bobițele de ornament sînt brodate cu muline alb și negru, în punct de broderie plină, iar liniile unghiulare, care completează desenul, sînt executate cu punct de rămurică în rînduri alăturate și cu muline roșu, verde și negru.

In partea dreaptă compoziția ornamentală este terminată cu patru dungi late de cîte 0,1 m, executate cu muline cu firul în două în culorile grena, auriu, verde și roșu și brodate cu „punct încrucișat" ca și rîul de la bază.

Modelul este redat în mărime naturală în montajul color nr. XVII, iar pentru a fi reprodus se va folosi planșa nr. 2 de la sfîrșitul lucrării unde este prezentat în mărime naturală.

Model nr. 10. Acest model prezintă o pernă care este realizată din pînză de cînepă. Compoziția decorativă este inspirată din flori de grădină (v. montajul color nr. XVII de la sfîrșitul lucrării). Ea este brodată colorat, după

natură. Paleta cromatică folosită: tonuri de liliachiu, portocaliu pînă la galben, roșu pentru salvia și verde.

Laturile din stînga și dreapta pernei, sînt ornate cu franjuri din arnici liliachiu și portocaliu. Broderia este executată cu muline.

În planșa nr. 7 de la sfîrșitul lucrării, acest model este redat în mărime naturală.

Model nr. 11 Acest model de set este aplicat pe pînză cu firul de in și are laturile finisate cu punct de feston cu un coton mercerizat de culoare roșie (v. montajul color nr. XVII de la sfîrșitul lucrării). El este ornat cu un șir de broderie (v. planșa 40, nr. 1), dispus perpendicular și brodat cu muline, în culorile negru, grena și roșu. Florile fuxia care completează ornamentica sînt brodate cu tonuri de roz și albastru liliachiu, iar frunzele cu tonuri de verde.

Florile de fuxia din modelul descris mai sus sînt prezentate în mărime naturală în planșa anexă nr. 1 de la sfîrșitul lucrării.

Bibliografie

* * * *Arta populară românească.* București, Editura Academiei, 1969.

* * * *Arta populară din Vîlcea.* Monografie — Album.

Bănățeanu, T., Focșa, Gh., Ionescu, Em. *Arta populară în R. S. România. Port, țesături, cusături.* București, E.I.P.L.A., 1958.

Bănățeanu, T., Focșa, M. *Ornament în arta populară românească.* București, Editura Meridiane, 1963.

Dunăre, N. *Portul popular din Bihor.* București, E.S.P.L.A., 1957.

Dunăre, N. *Arta populară din Valea Jiului.* București, Editura Academiei, 1963.

Dunăre, N. *Țara Bîrsei, II.* București, Editura Academiei, 1974.

Iorga, N. *Portul popular românesc — Vălenii de Munte.* București, Editura Societatea Neamul Românesc, 1912.

Iorga, N. *Istoria românilor prin călători, ed. a 2-a, vol. II.* București, Editura Casa Școalelor, 1929, p. 153—154.

Pavel Emilia *Portul popular din zona Iașului.* Casa județeană a creației populare, Iași.

Simache, I. N. *Ștergarul prahovean.* Casa creației populare, Județul Prahova, București, 1969.

Tăutu-Stănescu Natalia. *Aplicații de broderii românești.* București, Editura Albatros, 1972.

Tomida D. Ecaterina. *Cusăturile și broderiile costumului popular din România.* București, Editura tehnică, 1973.

Zamfirescu Elvira. *Modele de broderie pentru ornamentație interioară.* București, Editura tehnică, 1975.

Glosar

altiță — model decorativ ales în război sau cusut pentru umărul cămășii femeiești, partea ornamentală cu rîuri orizontale care decorează umerii iilor

băgătură — bucată de pînză ce se adaugă la lărgimea cămășilor și a iilor; clini

băteală — firele trase cu suveica prin urzeală și bătute cu spata

bîrnețe sau *burnieță* — betele cu care femeile își prind pe corp catrința (Valea Bistriței)

borz — volănaș în jurul gîtului sub obinzeala la ii, din panglică colorată sau o fîșie de pînză. El se mai aplică și la partea de sus a mînecii

brățărușă sau *brățară* — bucățică îngustă de pînză aplicată jos la mînecile iilor, despărțind mîneca de fodori

brețară — încrețitura dintre fodor și mînecă, decorată cu arnici prin tehnica cusăturii pe muchia cutelor sau pe crețuri

brezărău — cămașă femeiască, tip vechi, încrețită cu șnur la gît (Valea Bistriței)

brînă — dunga neagră țesută sau cusută pe obiectele textile de port

brîu — piesa care înfășoară talia, susținînd catrința

brobodelnic năframă sau *mahramă* — foaia de pînză lungă, din bumbac sau borangic cu firul gros sau subțire, brodată la capete, purtată de femei pe cap peste vălitoare

broderie „cusătură pe dos" — broderie tipică decorului cămășii pe Valea Bistriței și Valea Dornei

broscuță sau *pavă* — petec de pînză introdus la subsuoară mînecilor de la ii și cămăși femeiești

cheiță — cusătură ornamentală care unește două părți diferite la cămăși și ii

chindeu — ștergar țesut în război, cu alesătură, piesă de ornament deasupra ferestrelor, oglindă, tablouri etc.

ciupag — cămașă femeiască, ie

culme — prăjină lungă în casele țărănești, pentru atîrnarea hainelor, obiectelor casnice etc.

fodră — volan din pînză sau cipcă, folosit la cămășile femeiești mînecă, gît, poale (zona Bihor)

horbotă — dantelă executată cu croșeta (inglița)

ie sau *iinie* — cămașă scurtă din pînză împodobită cu broderii după regiuni și zone

încreț — partea încrețită a iei brodată cu diferite motive pe cutele încrețului

jolj — pînză de bumbac subțire țesută foarte regulat

lăncez — motiv decorativ geometric derivat din romb

lănciet — încrețitura ciupagului în față, la gît, printr-o broderie lucrată pe muchia cutelor de la încreț și încrețitura mînecii, numită fodor

lîncez — încrețitura de la gîtul cămășii: creți executați pe patru cusături întrerupte, iar încrețiturile sînt lucrate pe șapte fire, șapte se calcă și șapte se lasă, iar la muchiile creților se brodează ornamente denumite broderie „lîncez pe creți"

muște — broderie rezultată din punctul cruce

obînzică — partea ornamentală de la guler și de la mînecile iilor (brățară)

propoadă — basma mare decorată cu broderie sau alesături

pumnași — manșete la mînecile decorate cu broderie

rîu, rîuri — motiv ornamental cusut în linii șerpuite pe mînecile iilor, pornite de la gît sau din ornamentica altiței, sub încreț

sfăfătură — tehnică de cusătură ornamentală, lucrată pe muchia creților

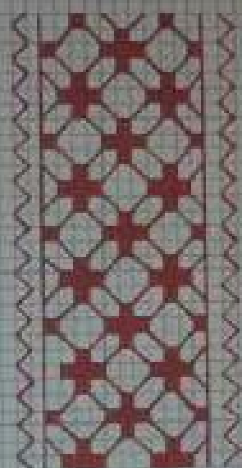
șabac — rețea — motiv brodat, folosind drept chenar sub denumirea de „ghinar". Încadrează altița, rîurile pe mînecă și se folosește la obînzică

vrîste — dungi

vrîstațe — dungile orizontale sau verticale folosite în decorul catrințelor

1

3

5

2

4

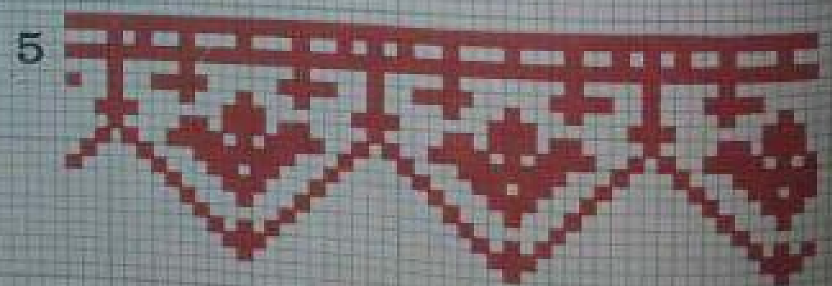

1

2

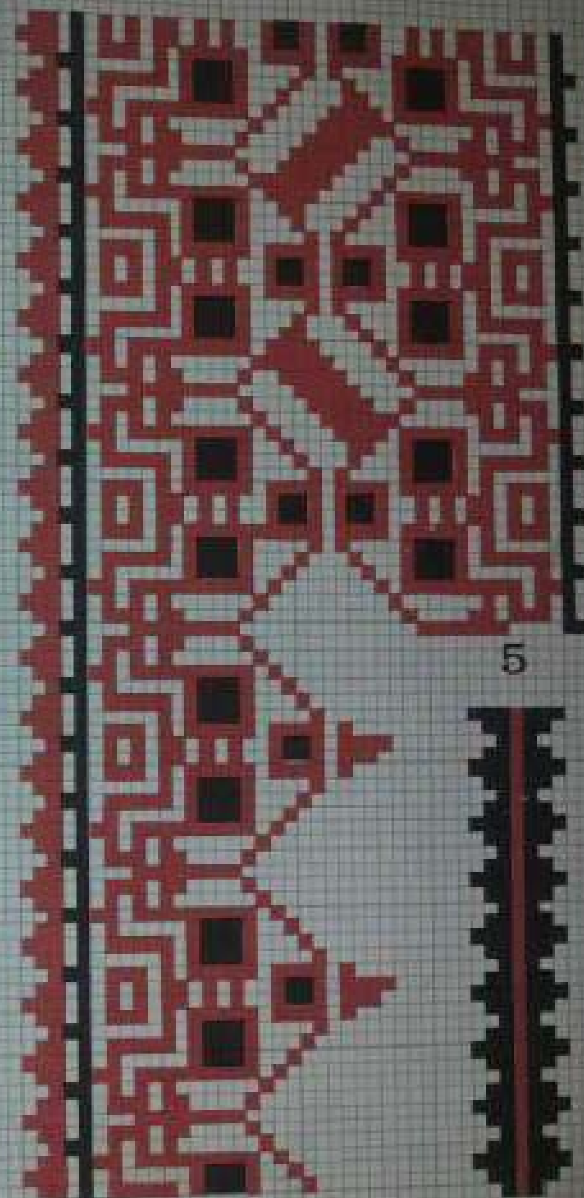

1

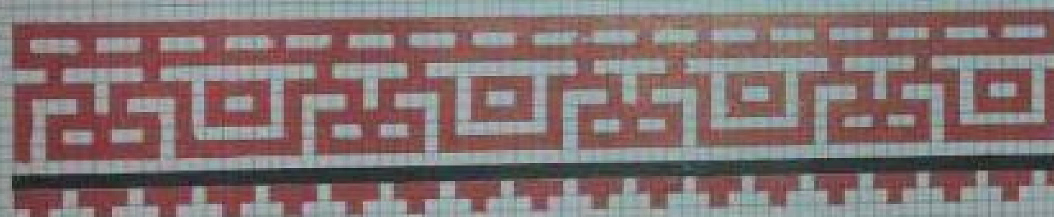
4

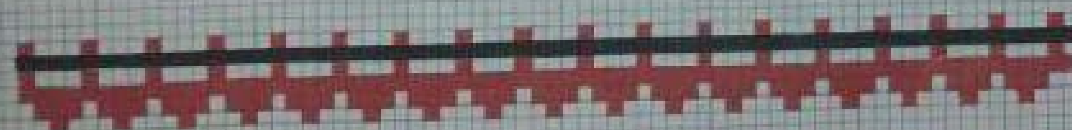
5

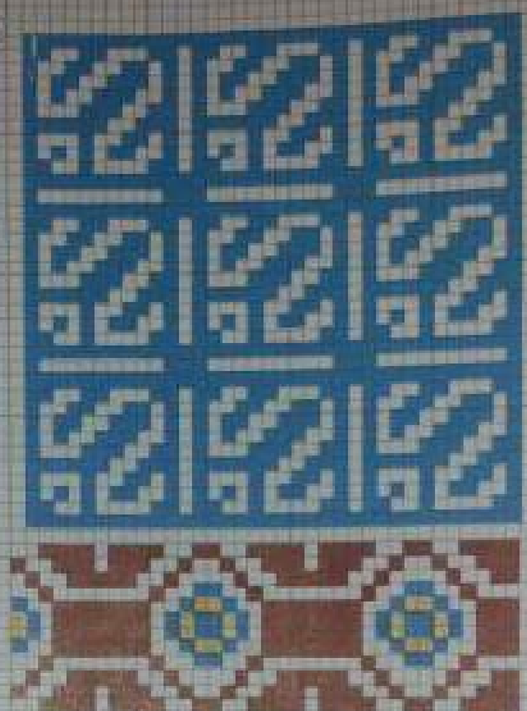
2

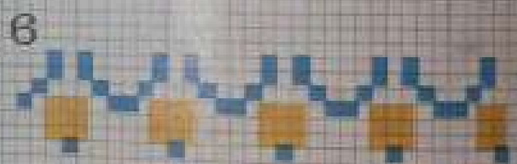
3

1
2
3

4

5

6

7

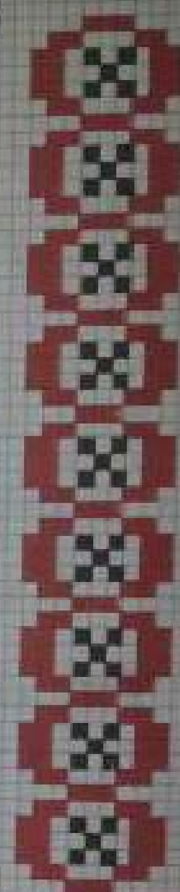

1
2
5
6
7
3
4

1

2

3

4

1
2
3
4
5
6
7

1
2
3
4

1
2

1

4

2

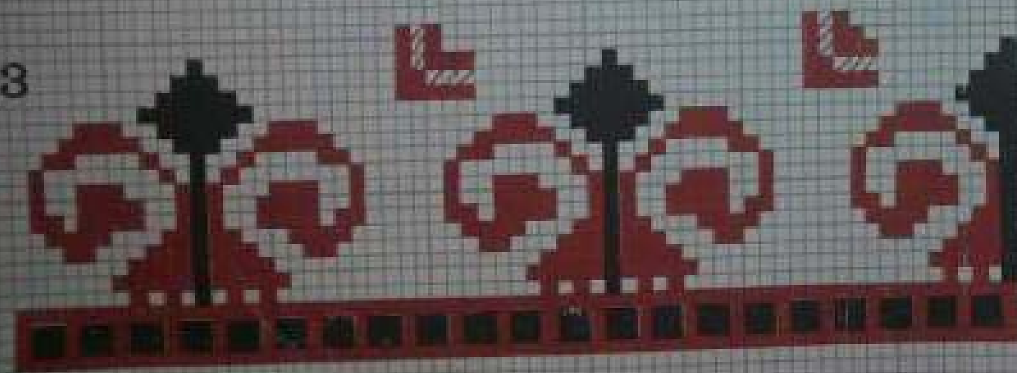

5

6

3

7

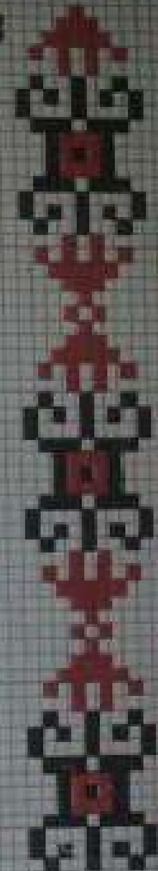

1

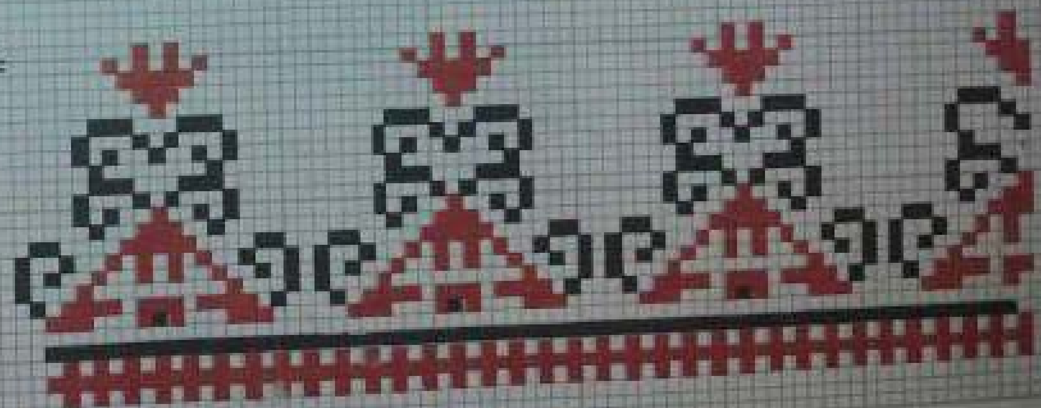
2

3

4

1

3

4

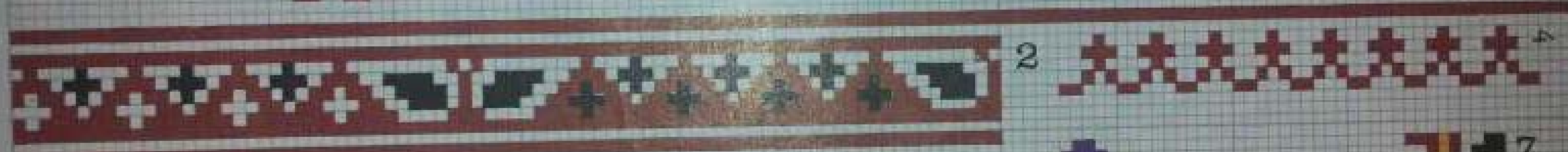
2

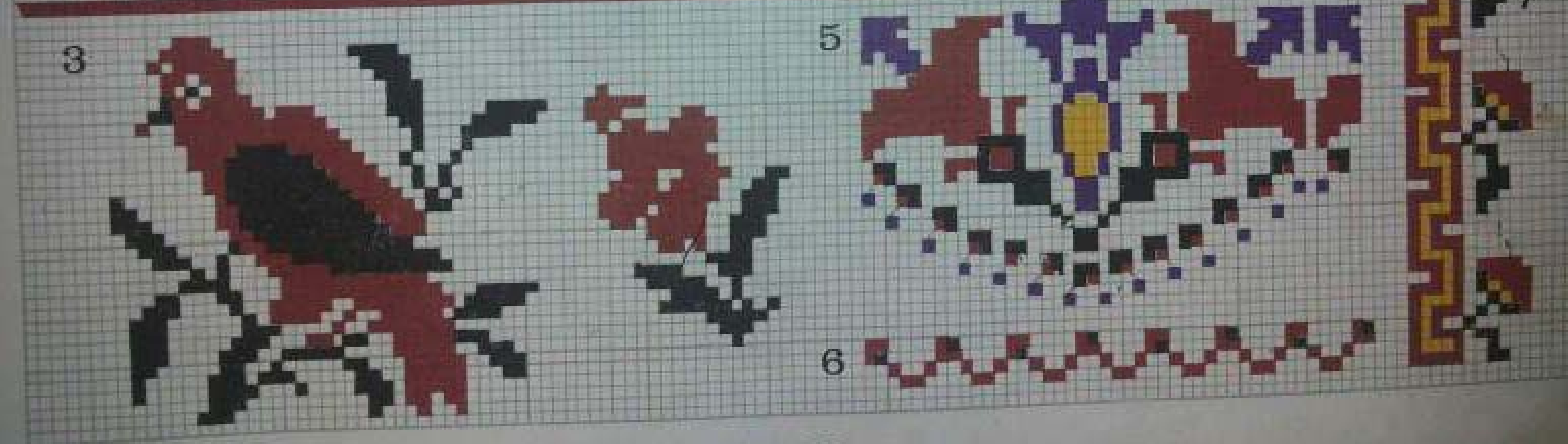

5

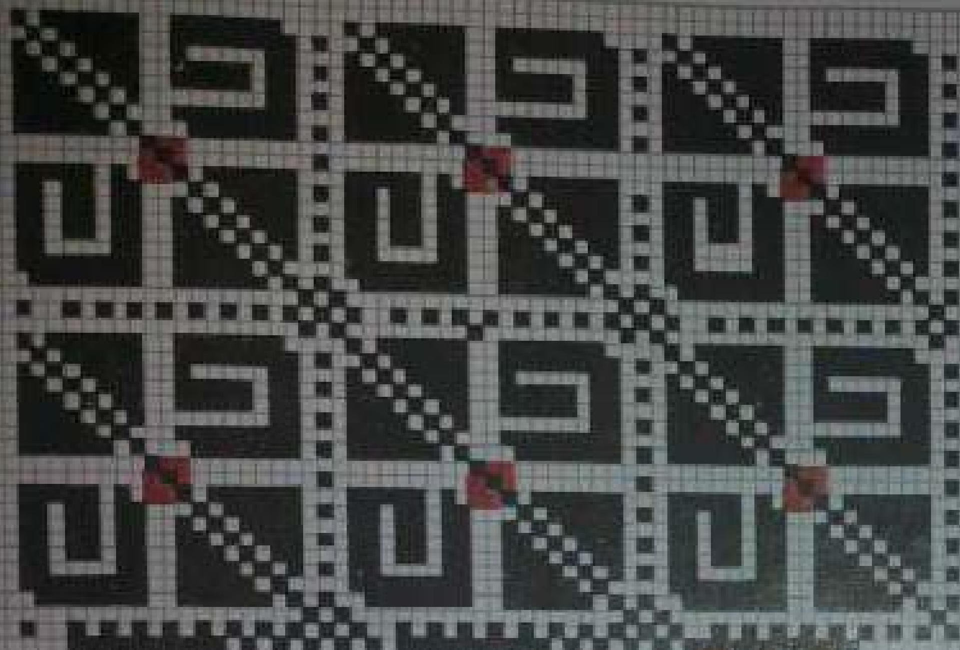
1

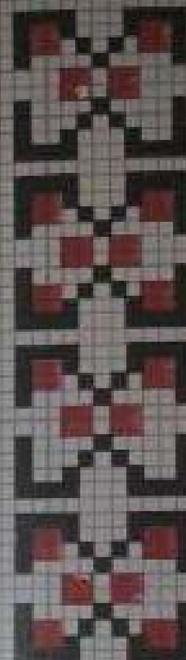
1

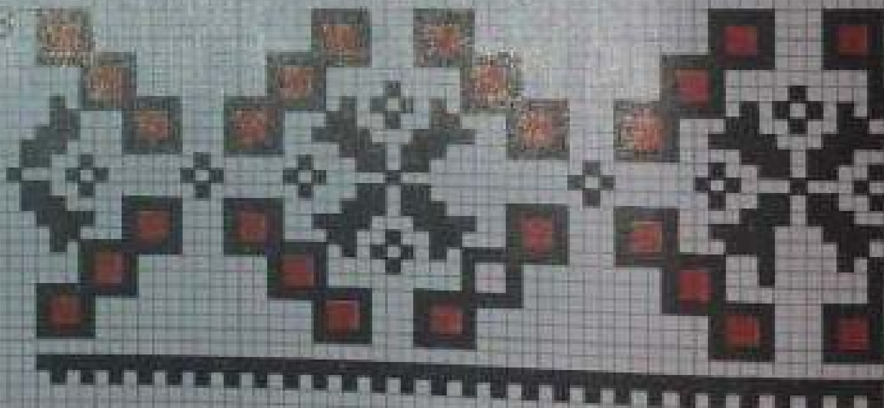
2

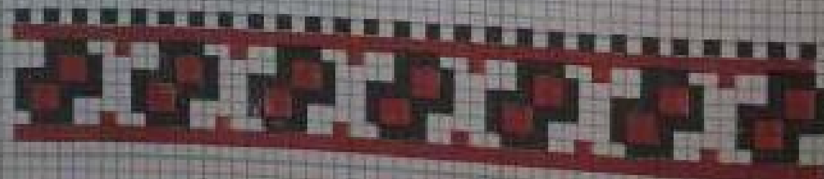
5

3

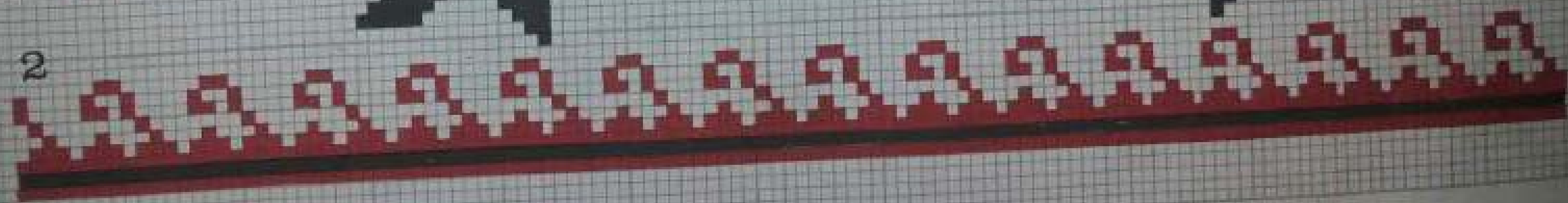

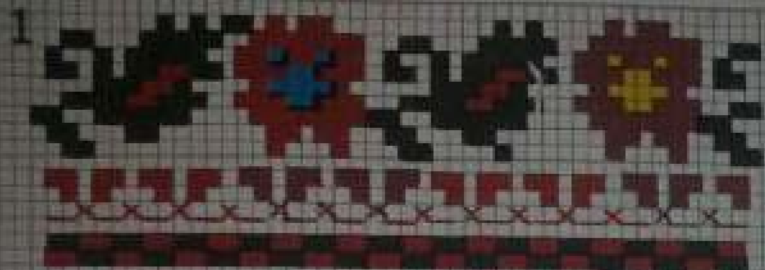
4

1

2

4

1
5
1
5
2
2
6
3
3
6
4
4

1

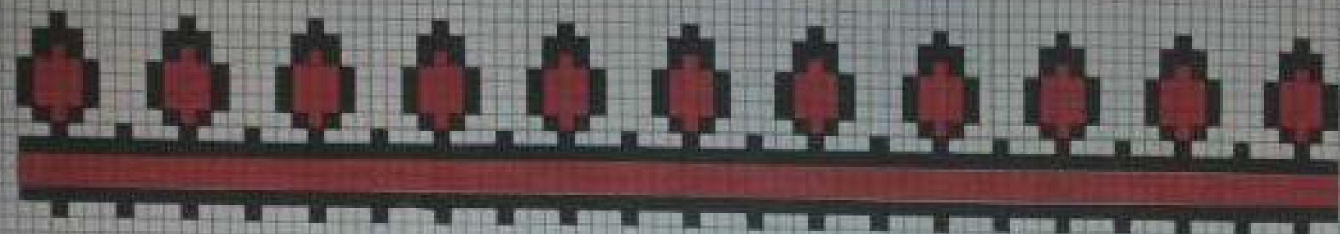

4

3

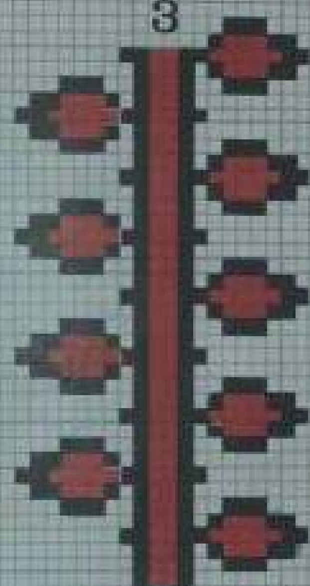

2

5

1

2

3

4

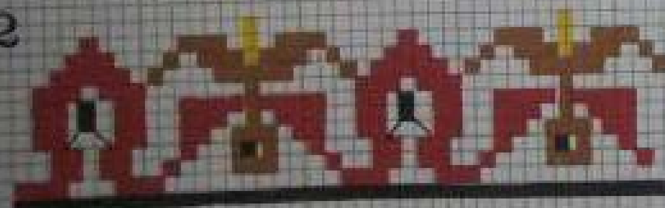

1
2
3
4
5
6

1

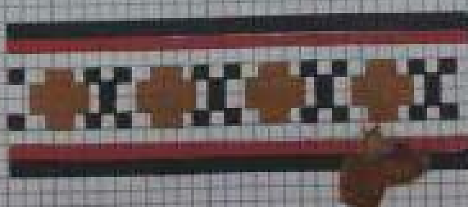

4

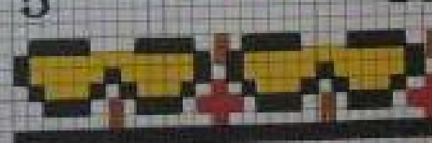
2

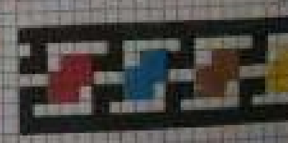
3

5

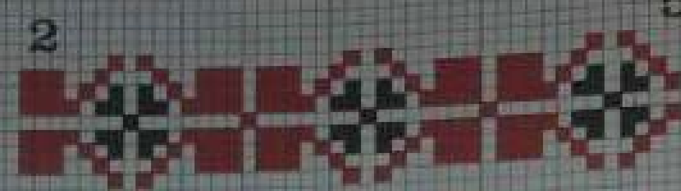

6

1

2

3

4

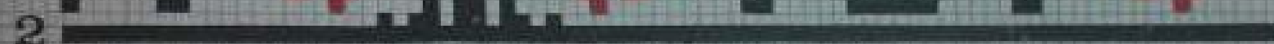

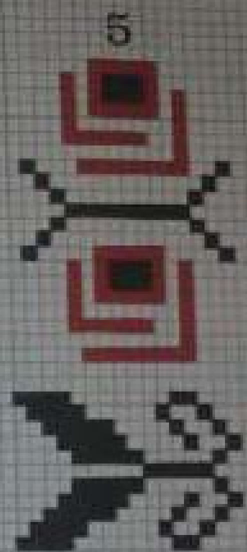
5

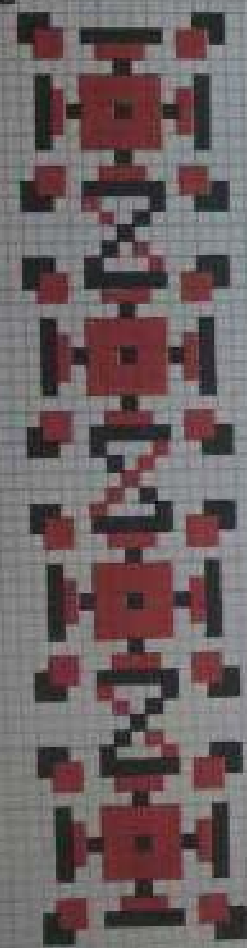

6

1

2

5

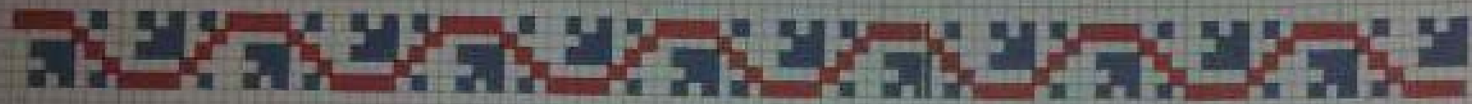

3

4

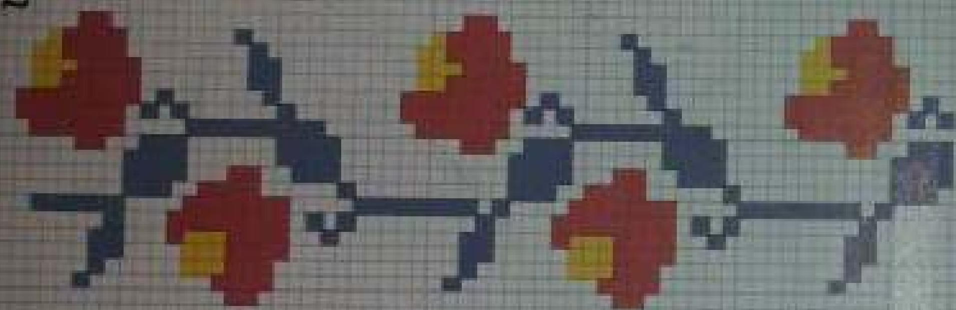

1

2

3

4

5

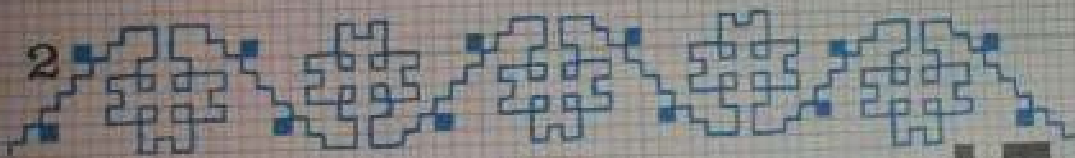
6

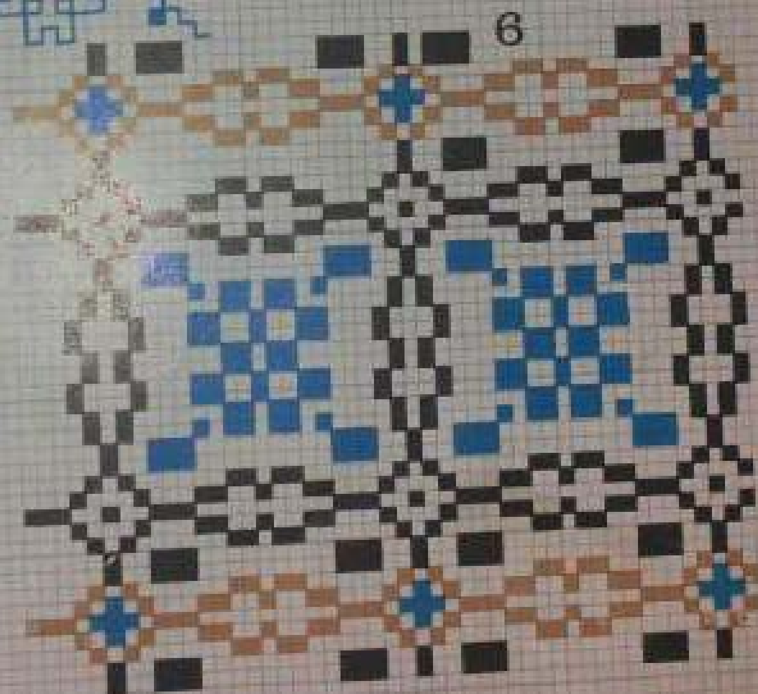

1
5
4
2
6
3

1

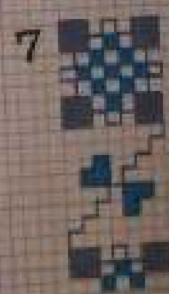

2

3

5

6

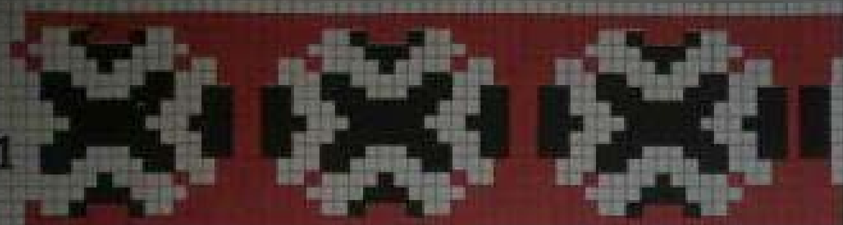

4

7

1
2
3
4
5
6

1

2

3

4

5

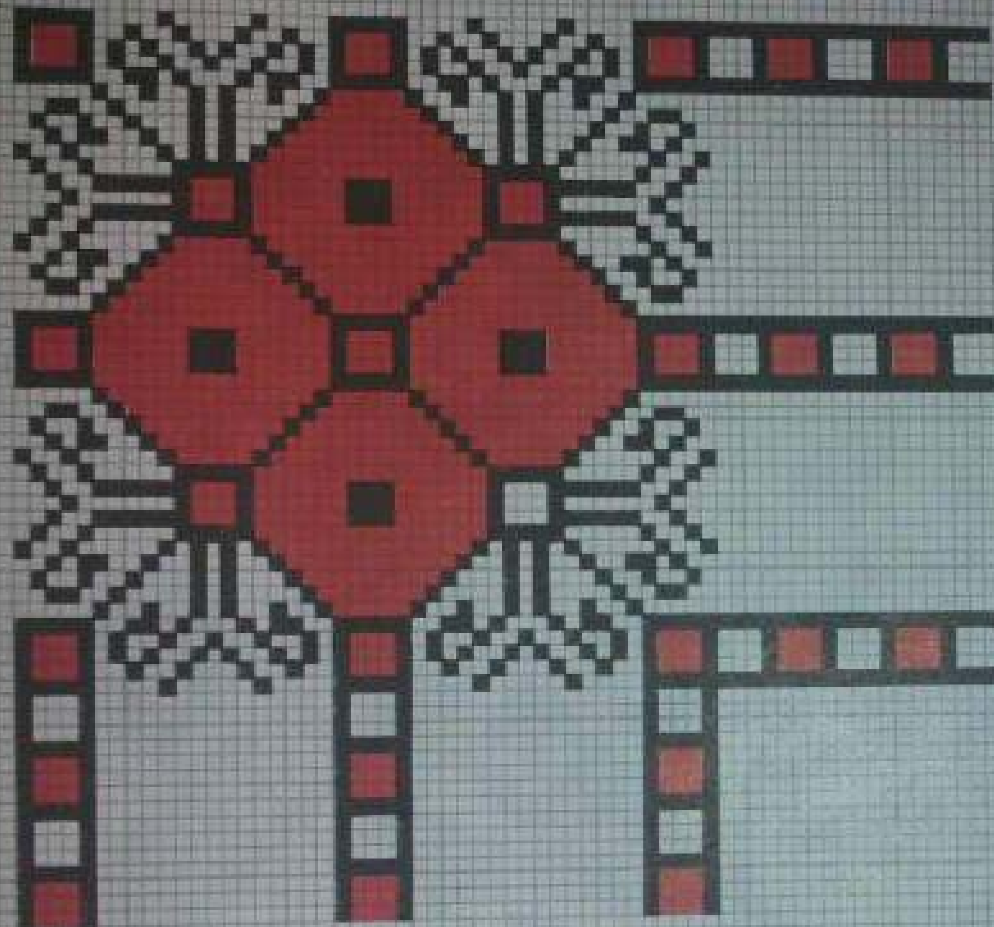

1
2
3
4
5
6
7
8

1
2
3
4
5
6

1

2

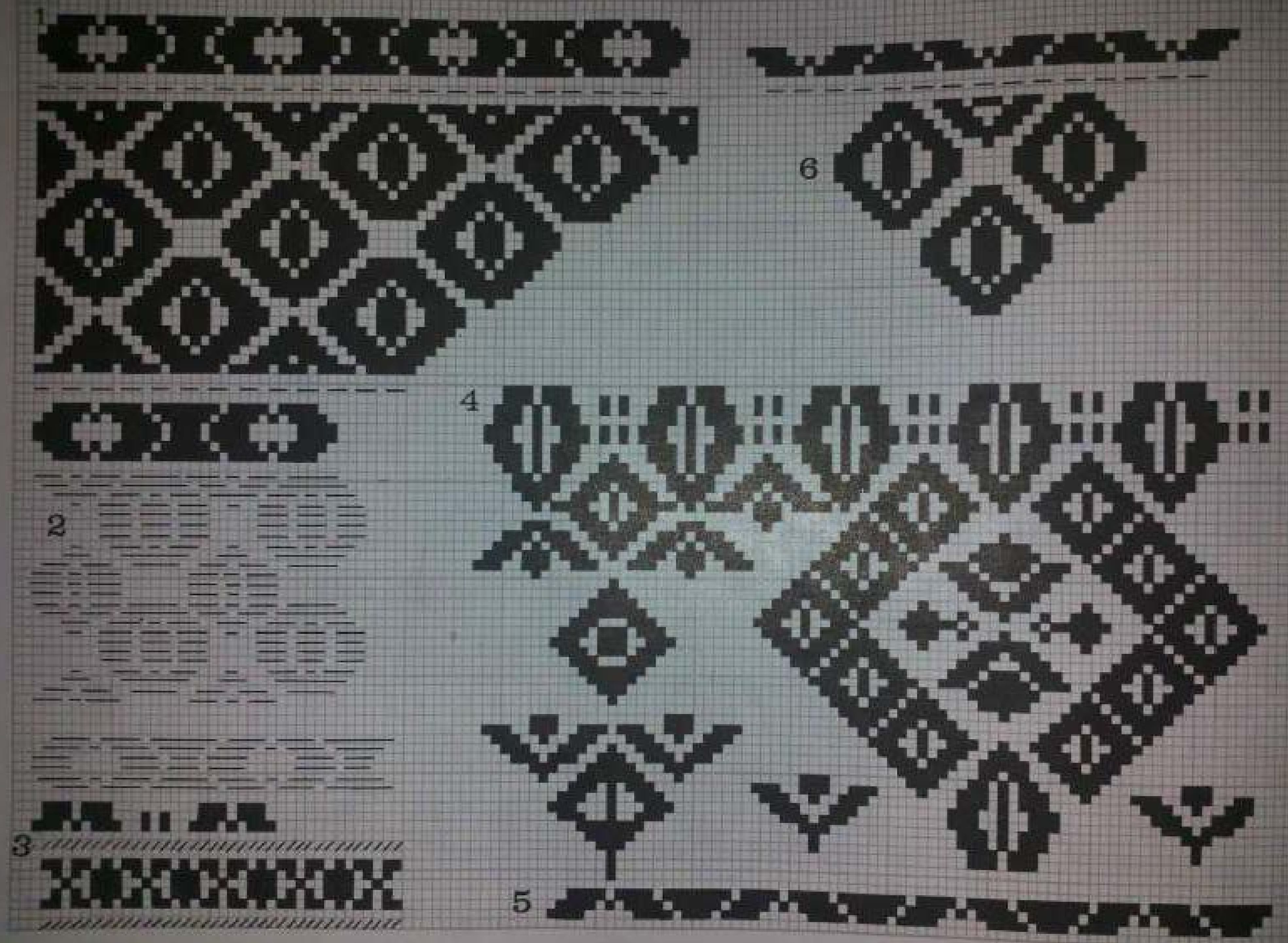

3

4

1
2
3
4
5
6

1
2
3
4
5
6
7

1

2

3

4

1

2

3

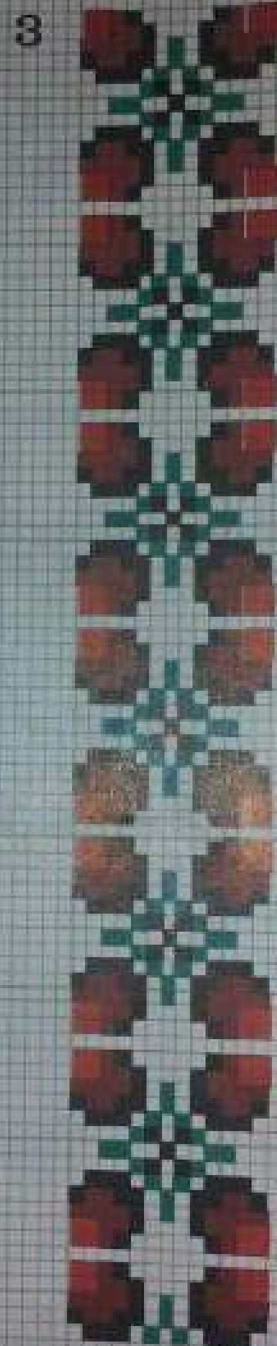

4

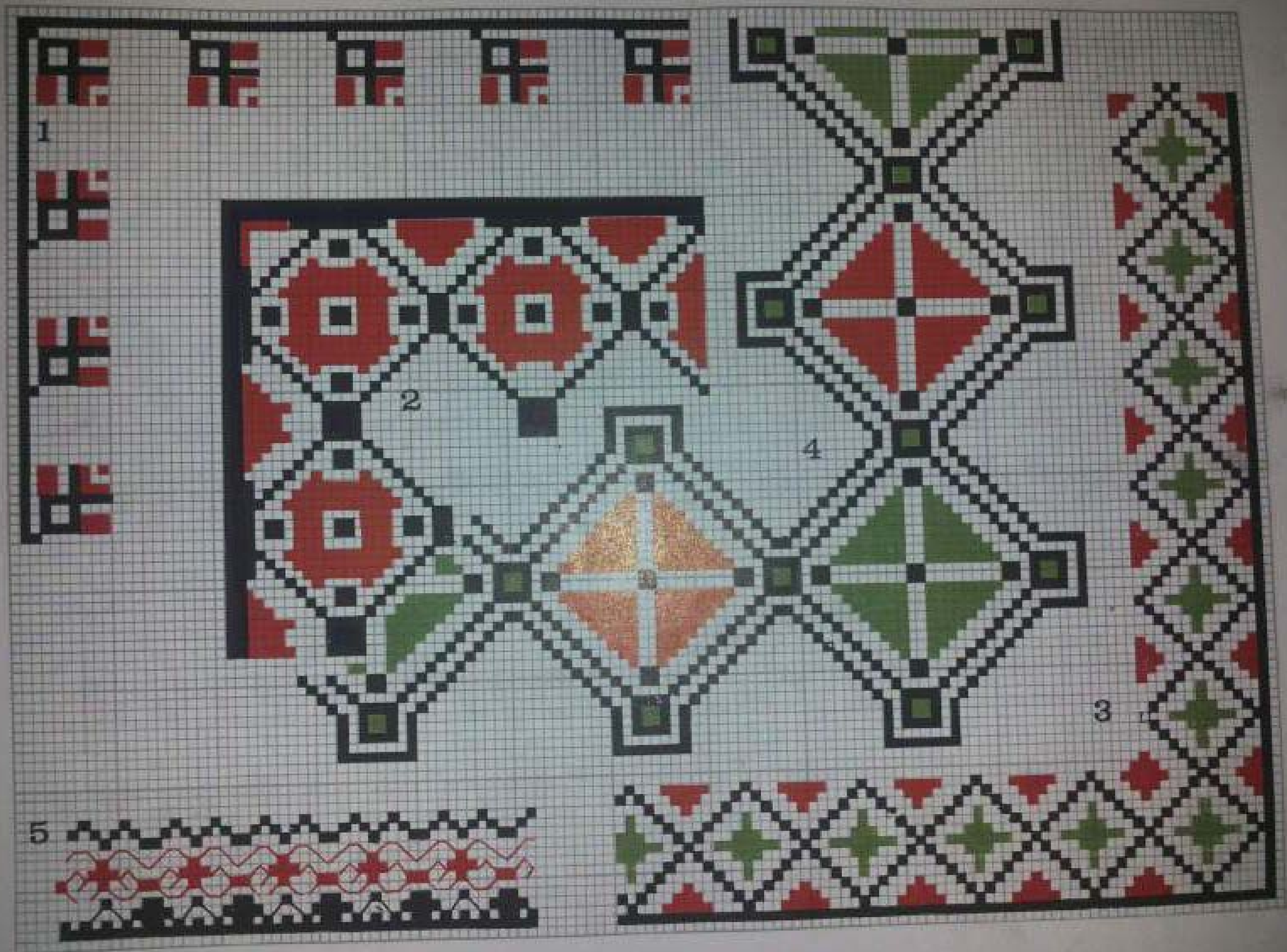

1

2

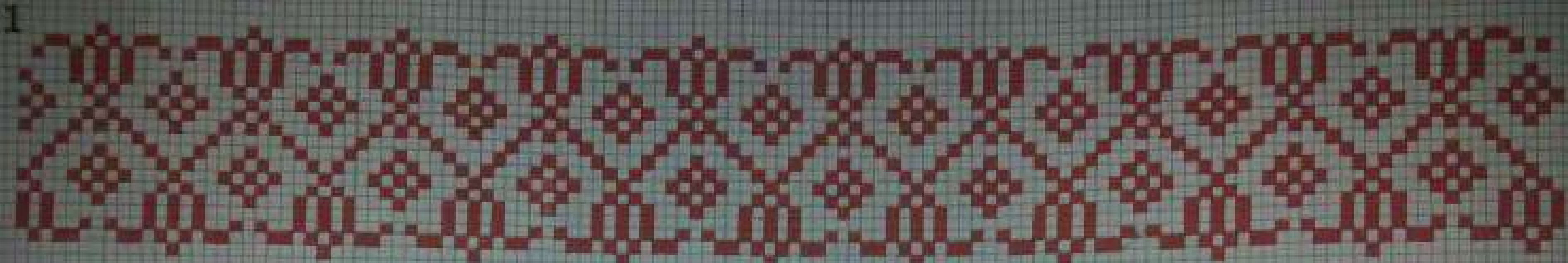

3

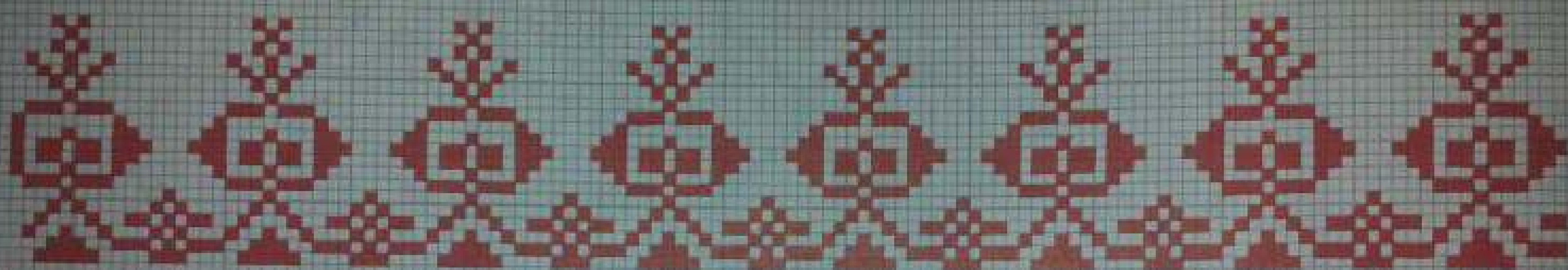

4

5

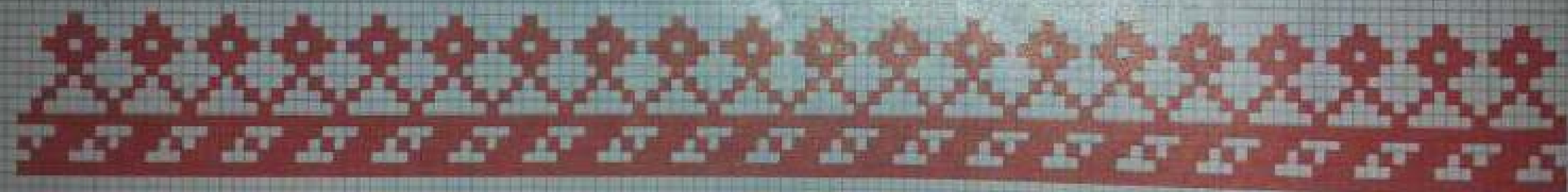

1
2
4
3
5

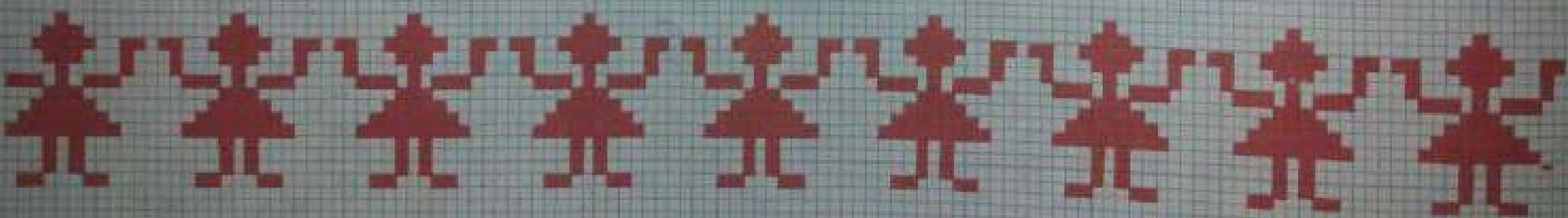
1

1

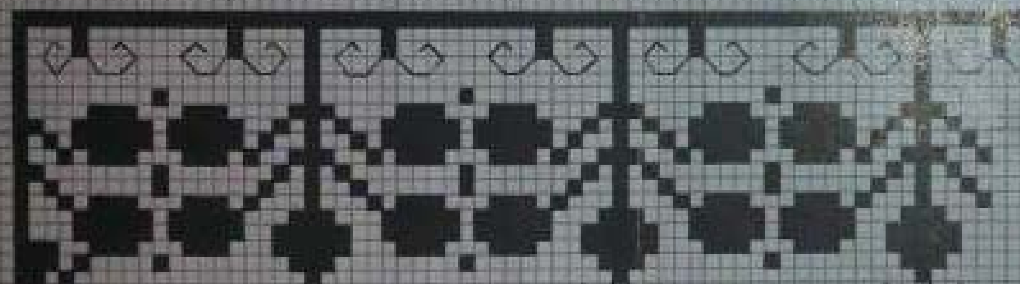

2

3

4

1

3

5

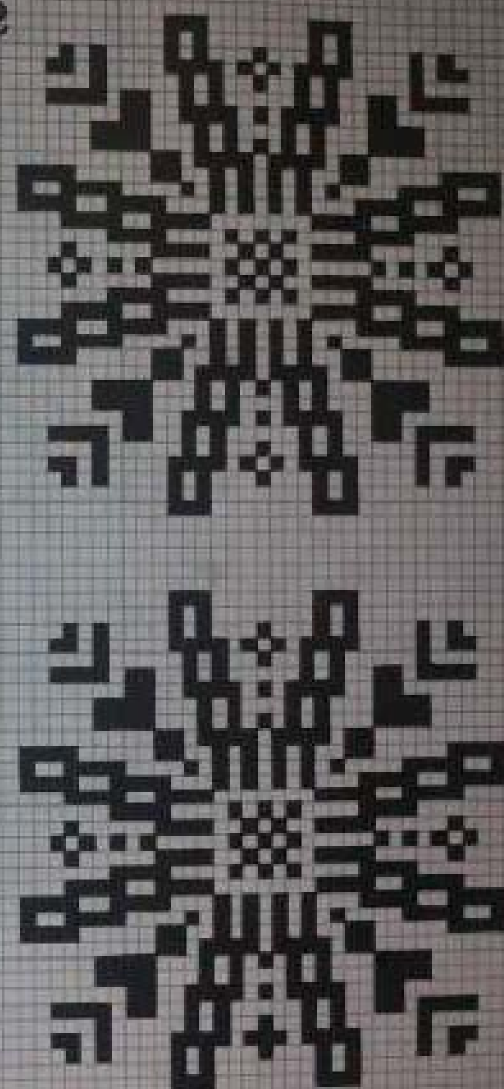
2

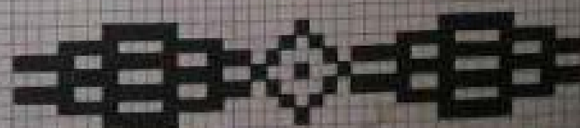
4

1

2

3

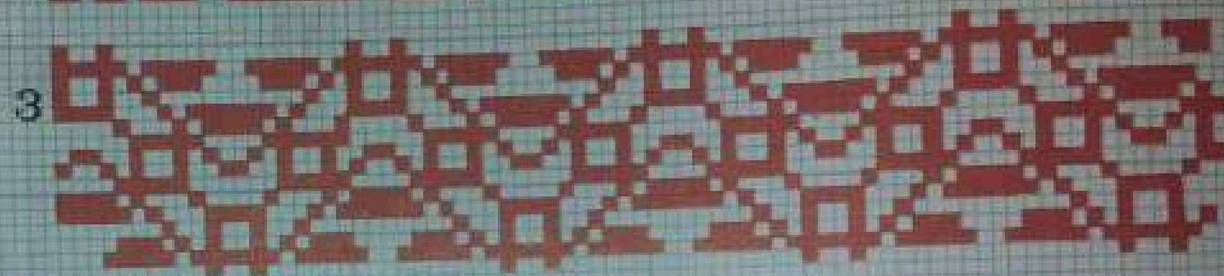
1

2

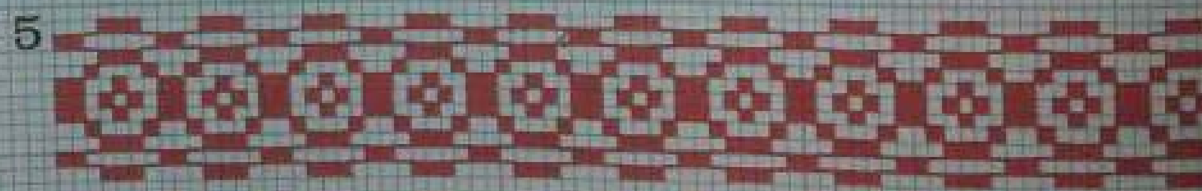
3

4

5

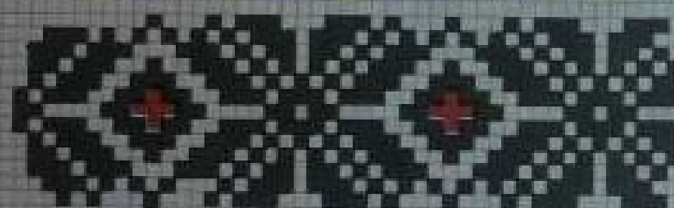
1

2

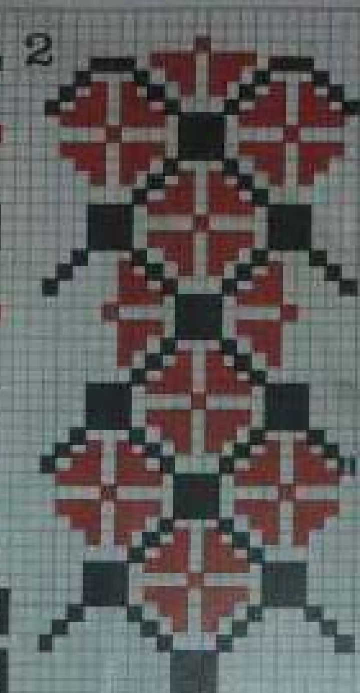
1

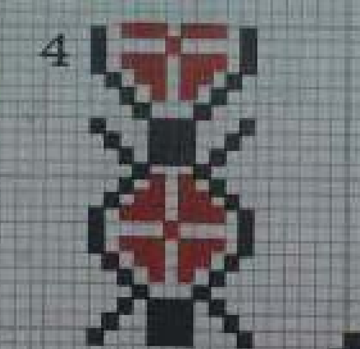
2

3

4

5

6

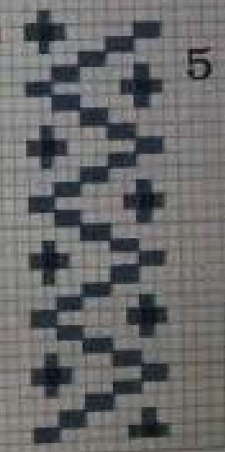
7

1

4

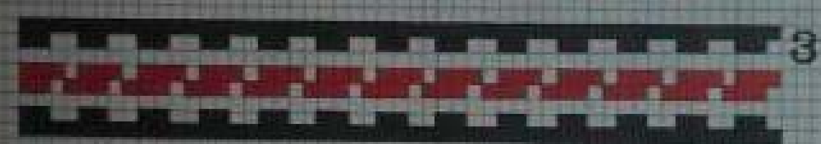

2

3

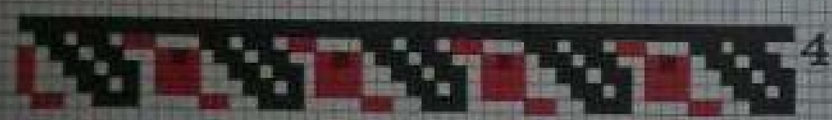

5

1 2

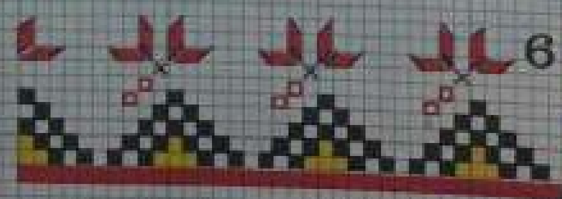
3

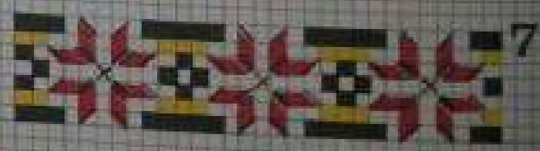
4

5

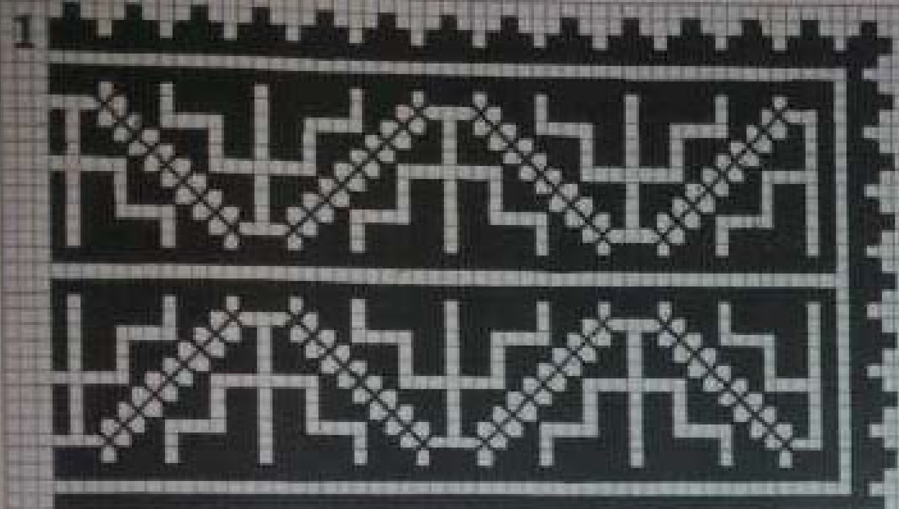

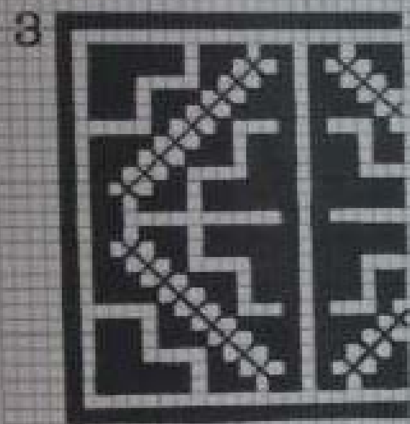

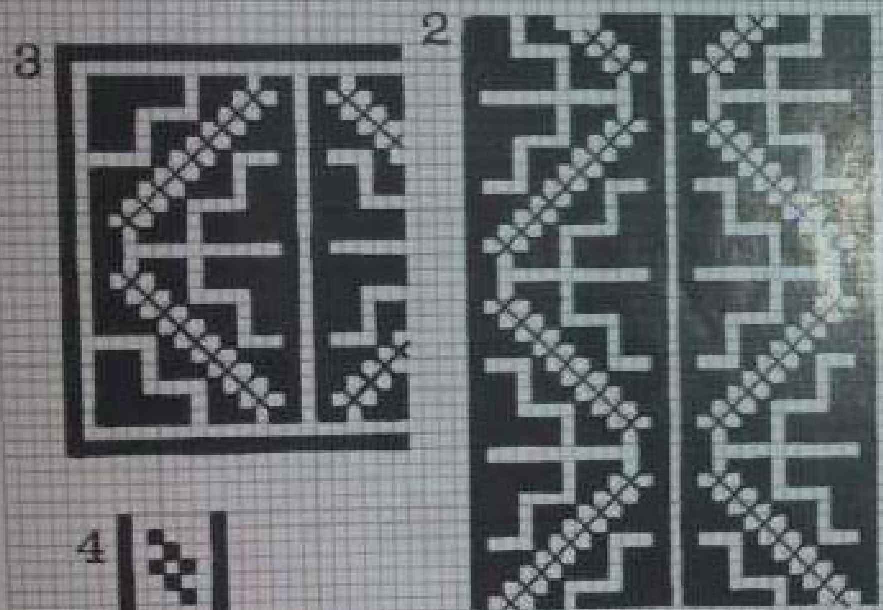
6

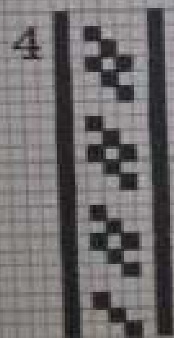

7

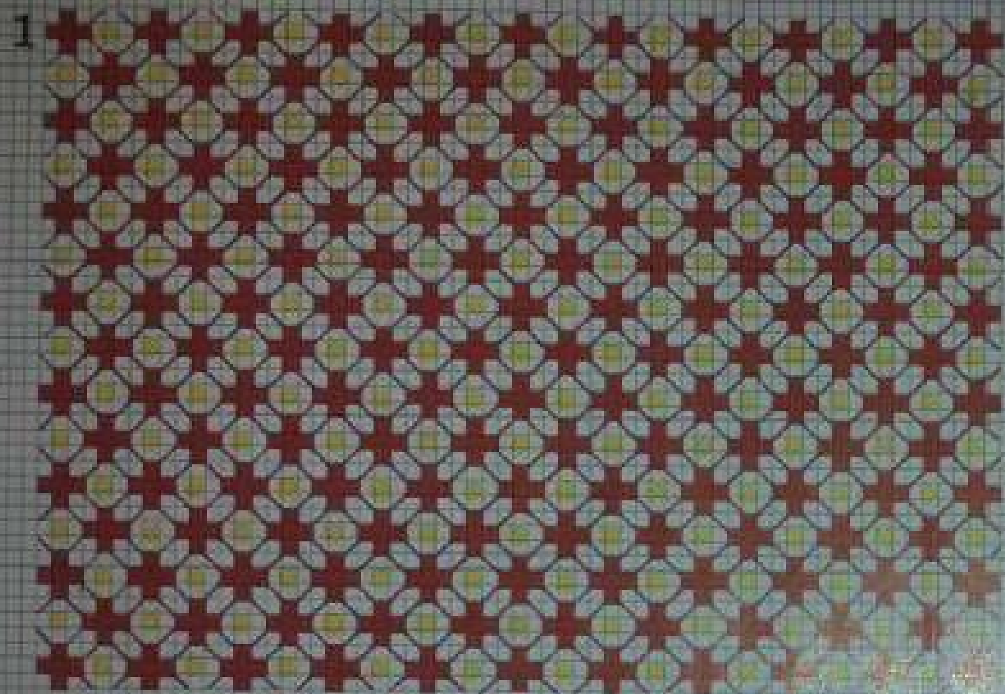

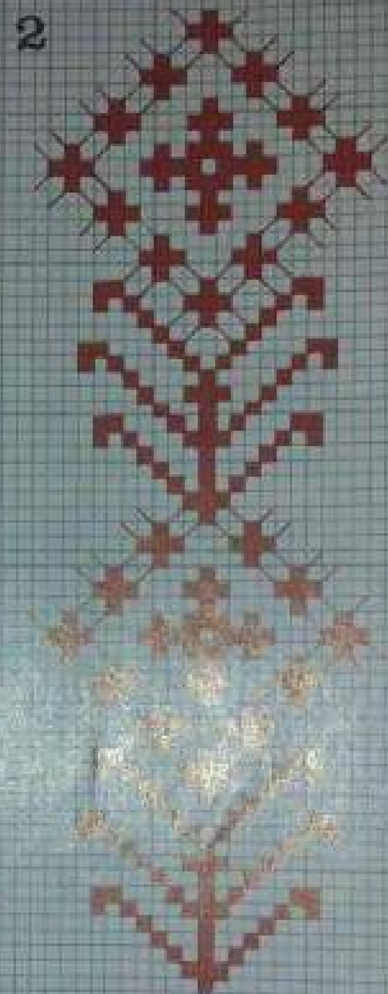

1

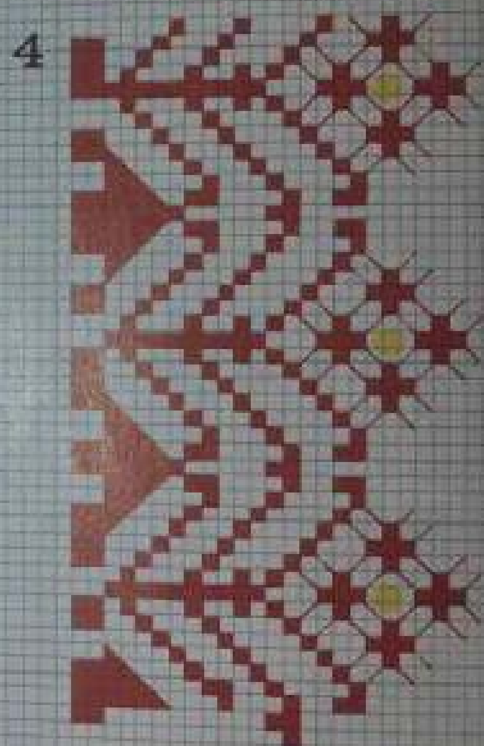
2

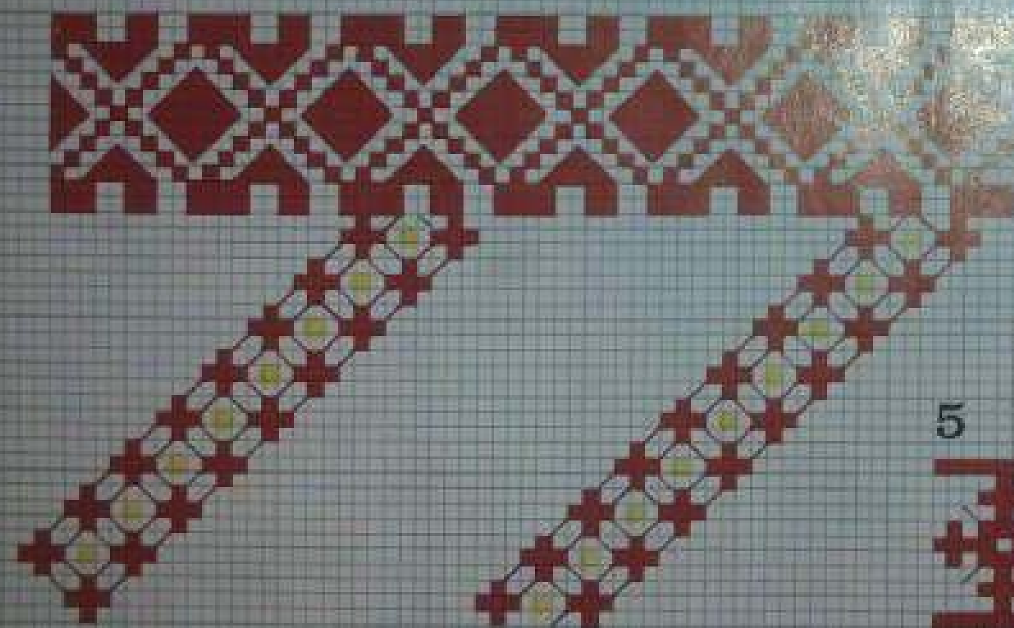

3

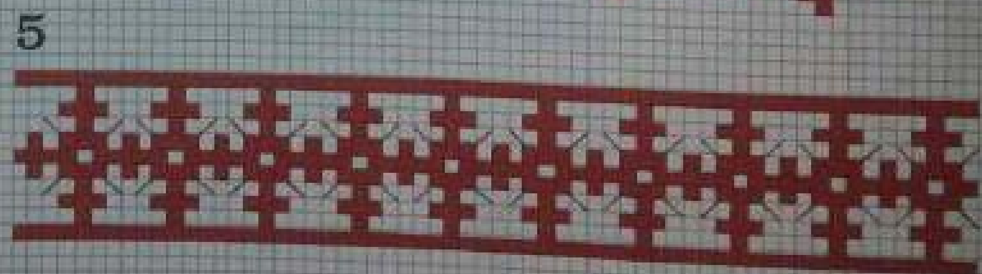

4

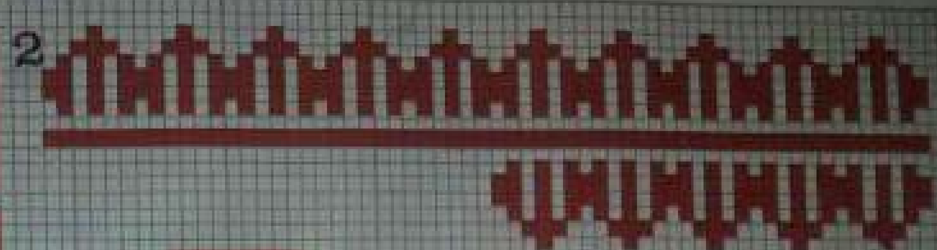

5

1

2

3

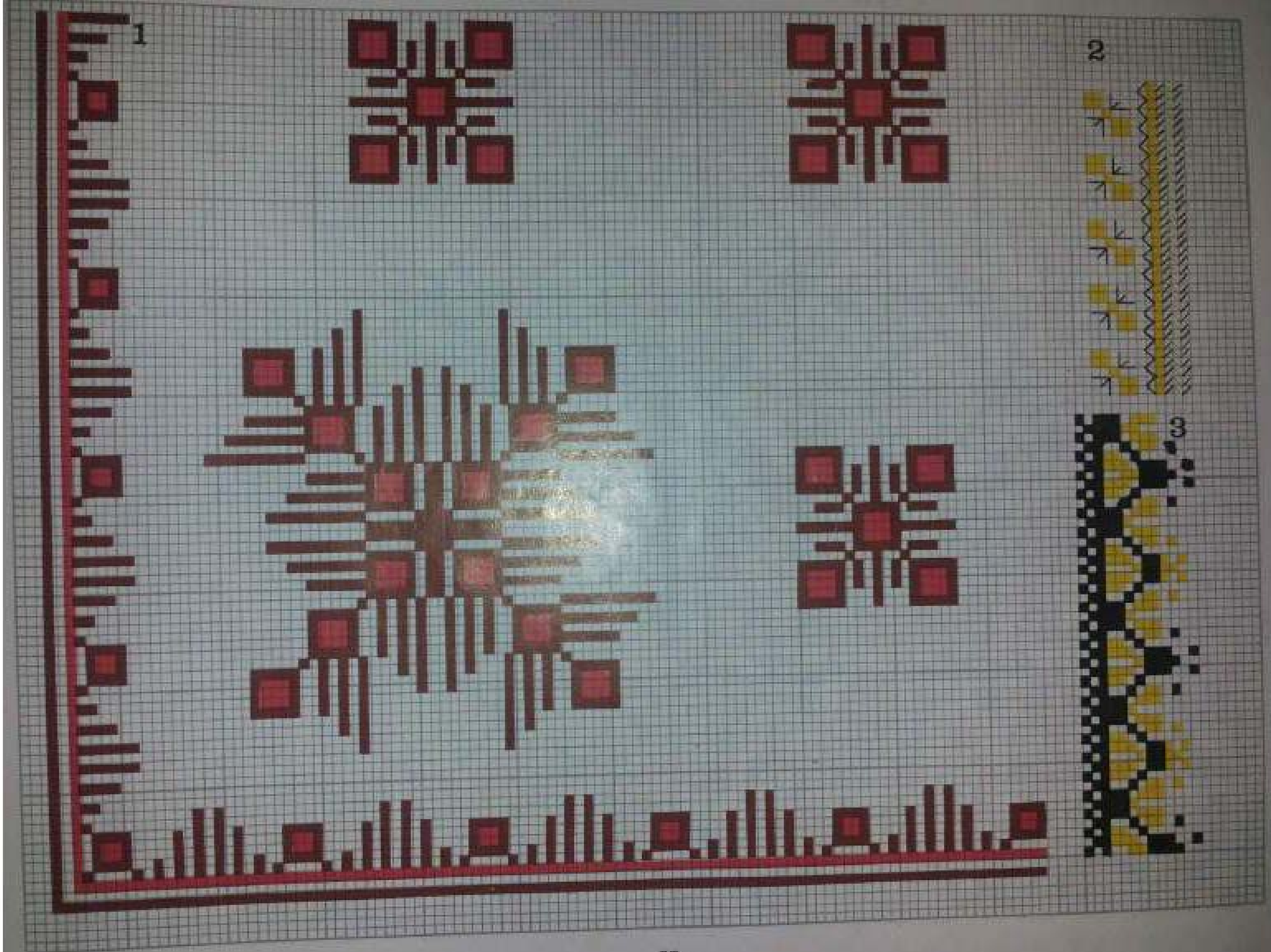
4

5

1
2
3
4
5

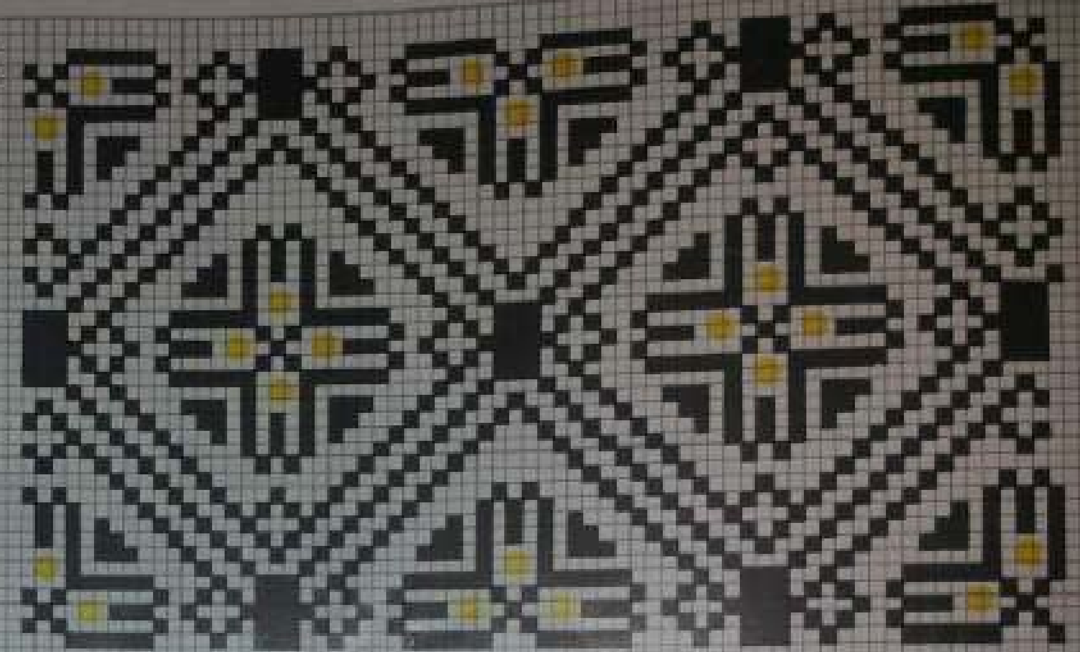

1
2
3

1
3
4
5
2

1
2
3
4

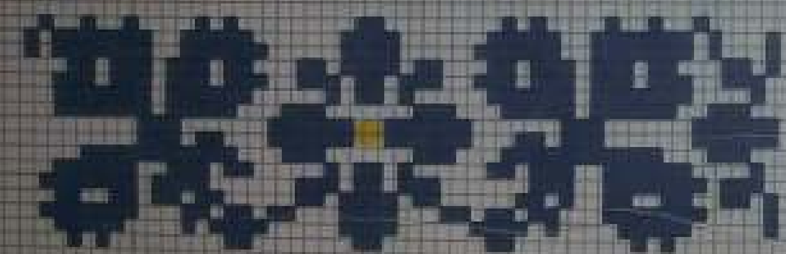
1

2

4

3

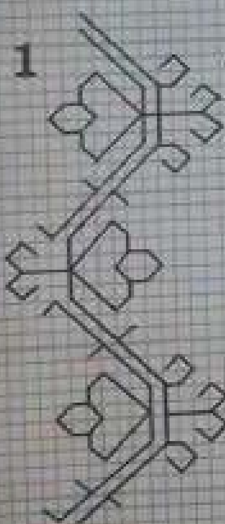

1
2
3

2

3

1

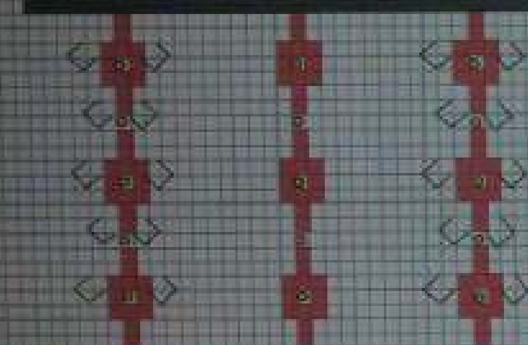

1
2
3
4
5
6

1
2
3

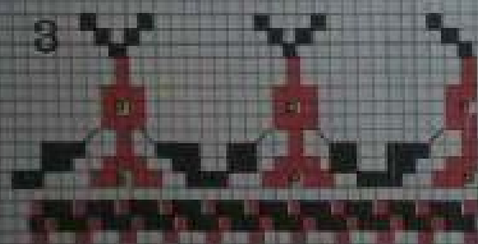
1

2

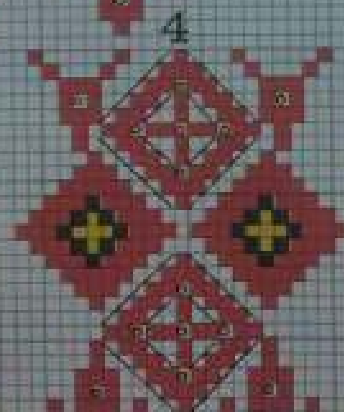

3

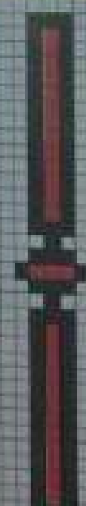
4

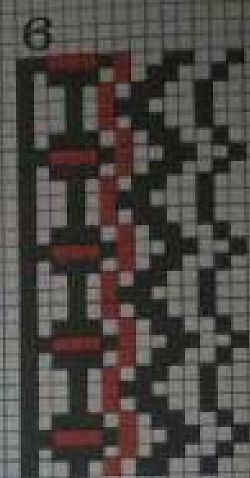
5

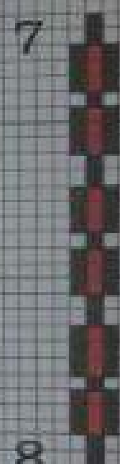

6

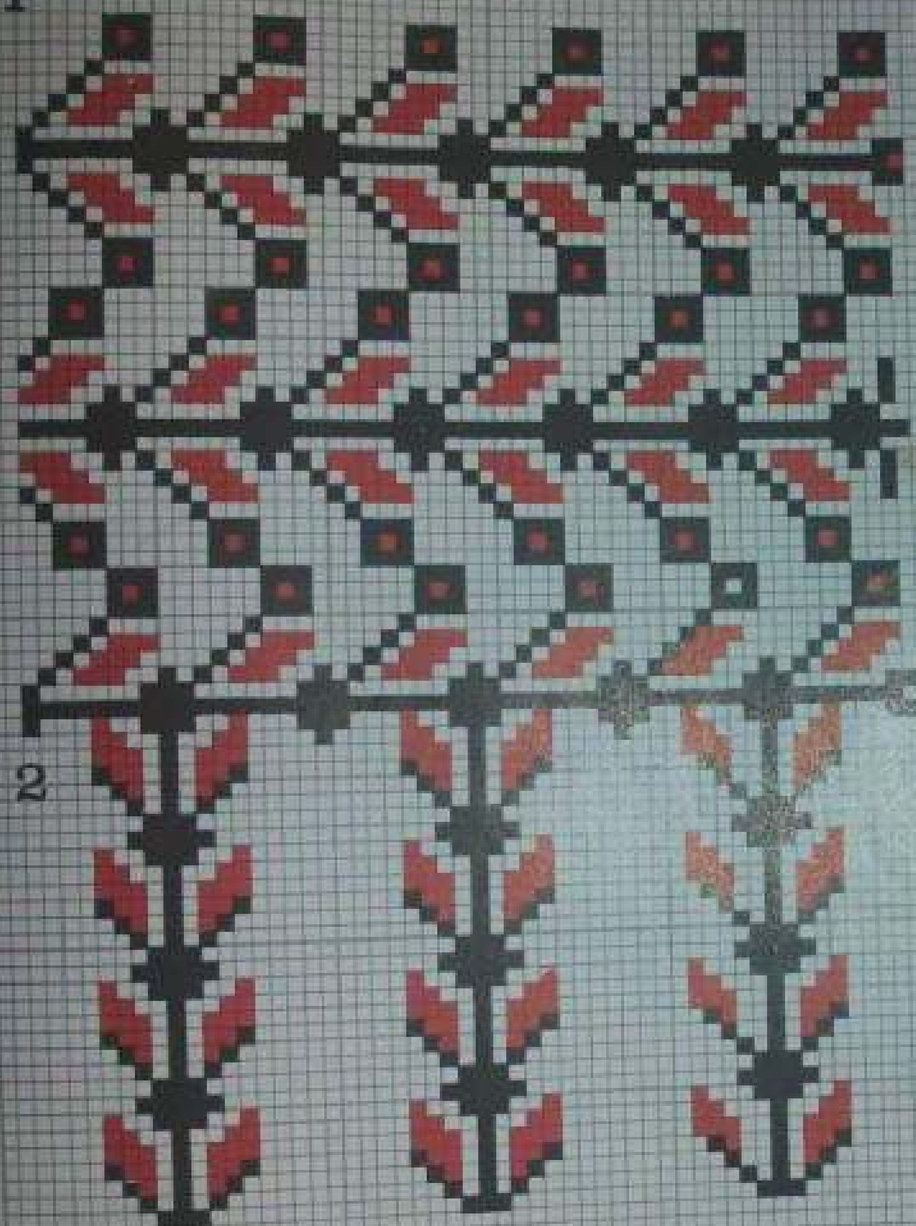
7

8

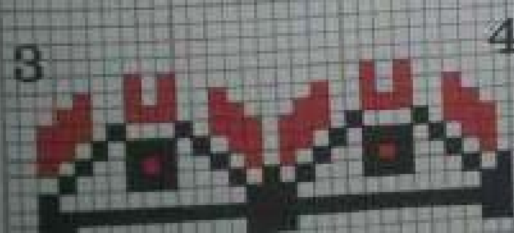
1

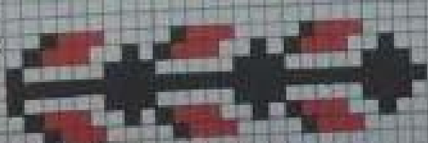
2

3

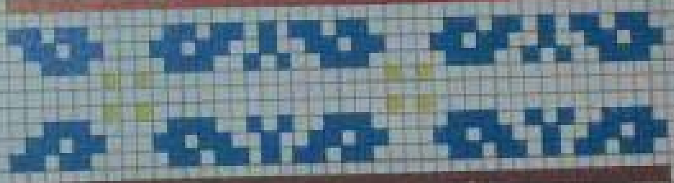
4

5

6

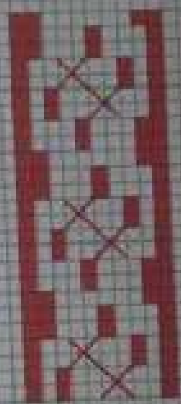
7

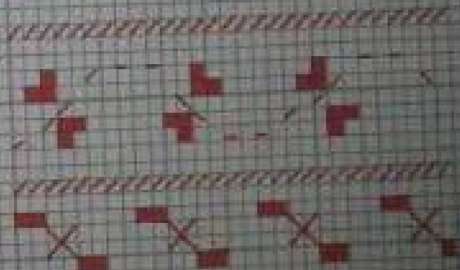
8

9

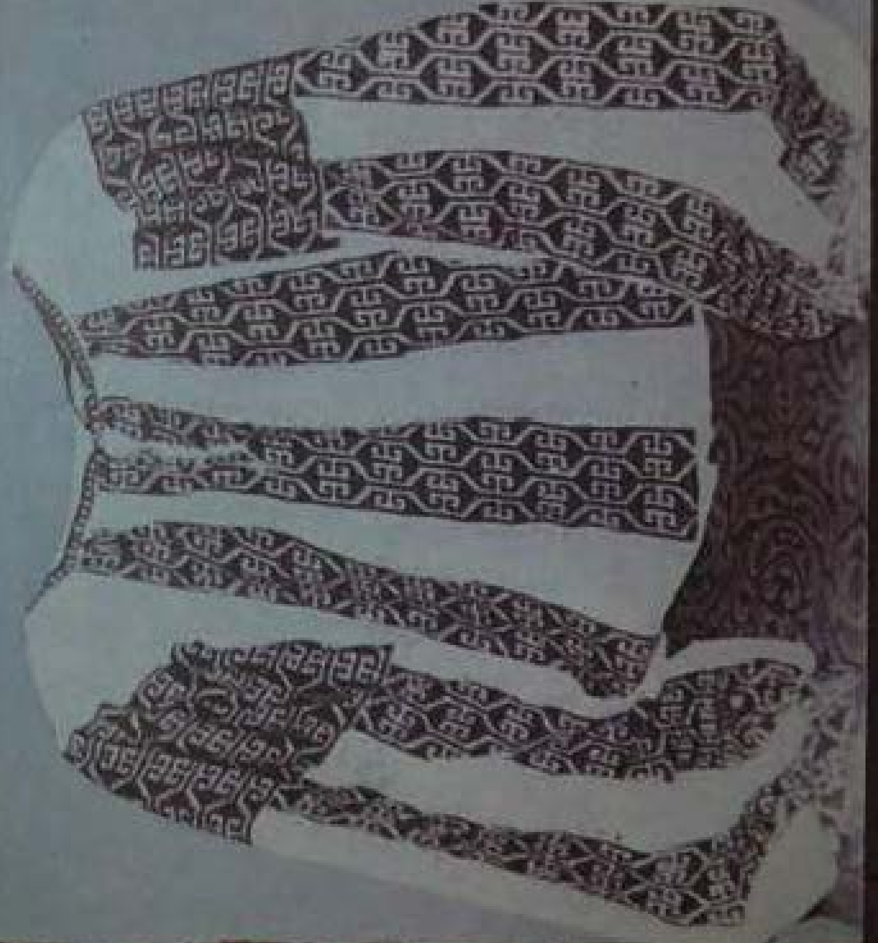
10

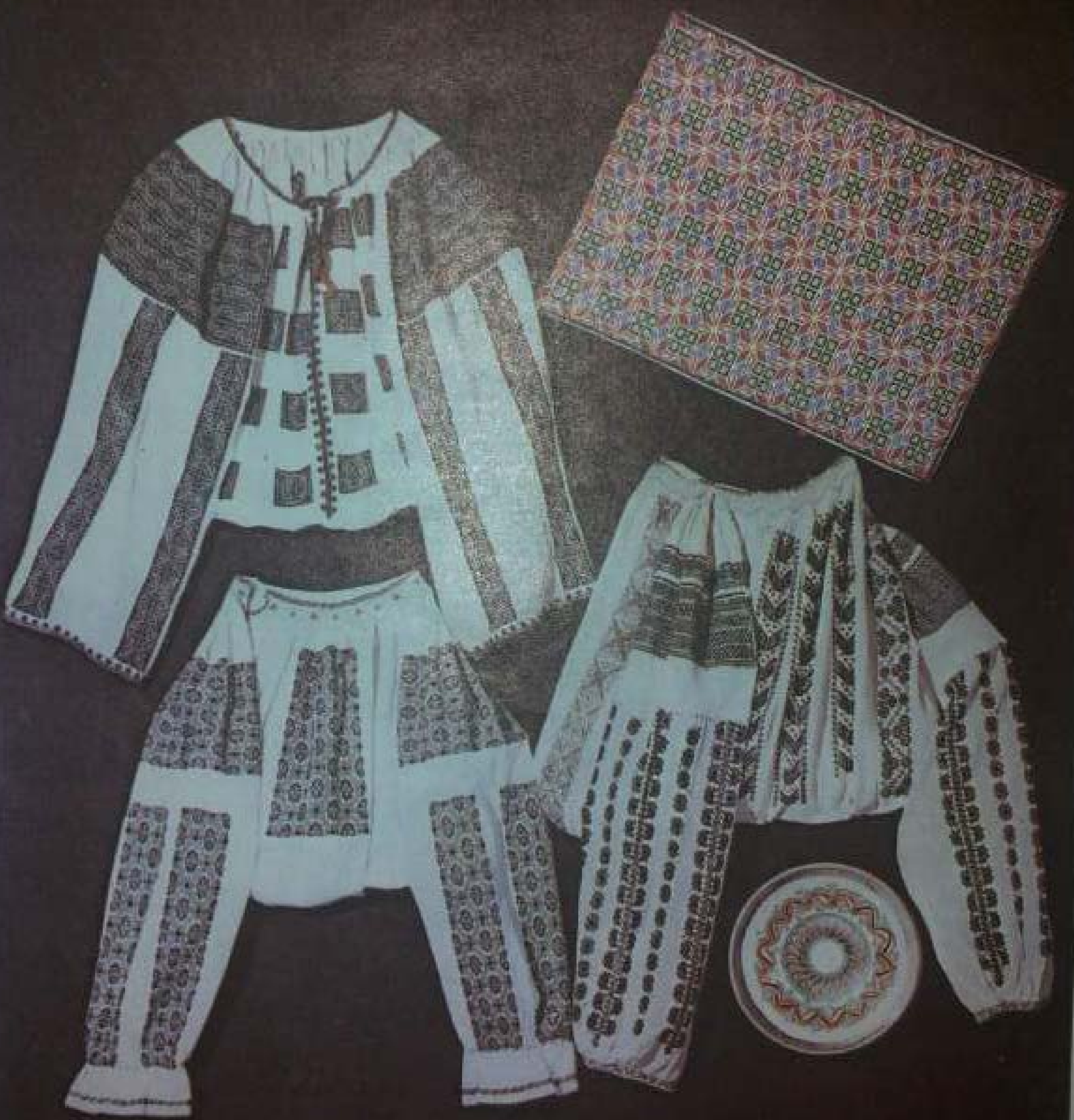

1
2
3
4
5

III

IV

VI

VIII

X

XIII

XVI

XVII

XVIII

XIX

XX

EDITURA TEHNICĂ

Lei 57